

ประวัติ

พระมงคลเทพมุนี

(สด จนฺทสโร)

กัลยาณมิตร

www.kalyanamitra.org

หลวงพ่อดาวดึงส์ ปากน้ำ ภาษีเจริญ ผู้ค้นพบวิชชาธรรมกาย

ประวัติ

พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี
หลวงพ่อดปากน้ำ ภาษีเจริญ
(สด จนฺทสโร)

พระนิพนธ์ของ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

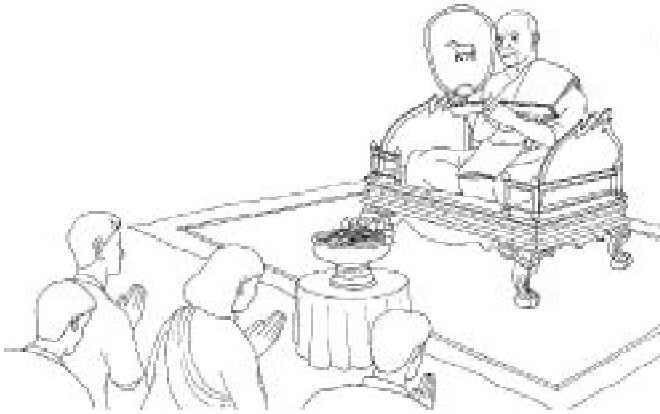
(ปุ่น ปุณฺณสิริมหาเถระ)

สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๑๗

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร

สมัยทรงสมณศักดิ์เป็น พระธรรมวโรดม

บทความเบื้องต้น

เมื่อการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานลัดตมวารและปัญญา-สมวารล่วงแล้ว มีท่านที่เคารพนับถือมาขอรับรองให้พิมพ์ประวัติของ เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี แจกจ่ายแก่ท่านที่เคารพนับถือ และ ศิษยานุศิษย์ เพื่อเป็นอนุสรณ์ต่อไป และบางท่านก็ปรารถนาจะร่วม การกุศลในการพิมพ์นั้นด้วย

เมื่อความต้องการของส่วนมากเป็นเช่นนั้น เห็นว่าจำต้อง รวบรวมความเป็นไปตั้งแต่ต้นจนอวสาน จุดเหตุการณ์อันเป็นจริง เท่าที่รู้และได้เห็น และต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่ให้มีค้ายกย่อง จน ผิดจากความจริง แม้ความจริงนั้นๆ ถ้าเขียนไว้อาจเป็นเหตุกระทบ กระทบเทือนแก่ผู้อื่น จำต้องงด

ผู้เขียนประวัตินี้ ได้อยู่รับใช้เจ้าคุณพระมวงคเณพมณีมาแต่ครั้งเป็นเด็กวัด เป็นสามเณรและเป็นภิกษุ ติดต่อกันมาตลอดกาล แม้ต่างคนต่างอยู่แล้ว ก็ยังติดต่อกัน และทราบเหตุการณ์อย่าง ใกล้ชิด โดยมากทราบจากถ้อยคำที่เจ้าคุณพระมวงคเณพมณีเล่าให้ฟัง

ท่านจะทำกิจการใดๆ เกี่ยวแก่ส่วนรวม ท่านชอบออกความเห็นให้ฟังเป็นเรื่องของอนาคต เมื่อฟังแล้วบางเรื่องก็หนักใจแทน แต่ครั้นแล้วเหตุการณ์ก็ยอมเป็นไปตามที่ท่านได้ปรารถนาไว้เป็นอันรับรองว่า ท่านมิได้ฝัน เพื่อสร้างวิหารในอากาศ

เจ้าคุณพระมวงคเณพมณี ผู้มีความสำคัญในประวัตินี้ ศิษยานุศิษย์ท่านที่เคารพนับถือเรียกว่า “หลวงพ่อดปากน้ำ” ในที่ลับหลัง ถ้าต่อหน้าก็ใช้คำแทนชื่อท่านว่า “หลวงพ่อด” ไม่มีใครใช้คำว่าเจ้าคุณหรือพระเดชพระคุณมากนัก เป็นทั้งนี้ก็น่าจะเรียกกันมาจนชินปาก ถ้าใครออกชื่อว่าเจ้าคุณพระมวงคเณพมณีแล้ว แทนจะไม่มีใครรู้จัก

เพราะชื่อนั้นท่านได้รับพระราชทาน เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๐ นับว่าเป็นเวลาอันสั้น จึงไม่ขึ้นปากขึ้นใจของท่านที่เคารพนับถือ ได้หันเข้าหาความสะดวกออกนามท่านว่า “หลวงพ่อด” ในที่ต่อหน้าเรียกนอกวัดในที่ลับหลังว่า “หลวงพ่อดปากน้ำ” เพื่อความสะดวกแก่ท่านผู้อ่าน ต่อไปจะออกนามเจ้าคุณพระมวงคเณพมณีว่า “หลวงพ่อดปากน้ำ” จนจบประวัติ

ประวัติก่อนบวช

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด) ท่านเกิดวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๒๗ ตรงกับวันศุกร์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีวอก จุลศักราช ๑๒๔๖ ณ บ้านสองพี่น้อง ตำบลสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี บ้านตำบลนี้อยู่ฝั่งใต้ ตรงกันข้ามกับวัดสองพี่น้อง เป็นบุตรนายเงิน นางสุดใจ มีแก้วน้อย สกุลของท่านทำการค้าขาย มีพี่น้องร่วมบิดา ๕ คน คือ

๑. นางดา เจริญเรือง
๒. เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด มีแก้วน้อย)
๓. นายใส มีแก้วน้อย
๔. นายผูก มีแก้วน้อย
๕. นายสำรวย มีแก้วน้อย

ญาติพี่น้องของหลวงพ่อดำปากน้ำ แพบทุกคนนั้นคนสุดท้องตายก่อน แล้วเลื่อนขึ้นมาตามลำดับชั้น คนหัวปีตายทีหลัง แพบทุกคน เช่น พี่น้องหลวงพ่อดำปากน้ำคนที่ ๕ ตายก่อน แล้วถึงคนที่ ๔ คนที่ ๓ แล้วตัวหลวงพ่อดำปากน้ำ อันดับที่ ๓ นั้นเพิ่งตายก่อนหลวงพ่อดำปากน้ำไม่ถึงเดือน คล้ายกับว่าจะรักษาระเบียบแห่งความตายไว้ มัจจุราชไม่ยอมลั่นเป็นการผิดระเบียบ จนบัดนี้เหลือแต่คนที่ ๑

การศึกษาเมื่อเยาว์วัย

เรียนหนังสือวัดกับพระภิกษุน้ำชายของท่าน ณ วัดสองพี่น้อง เมื่อพระภิกษุน้ำชายลาสิกขาบทแล้ว ได้มาศึกษาอักษรสมัย ณ วัดบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ในปกครองของพระอาจารย์ทรัพย์ เพราะชาติภูมิของบิดาอยู่ที่บางปลา ปรากฏว่า **หลวงพ่อเรียนได้ดีสมสมัย** และการศึกษาขั้นสุดท้ายของเด็กวัดในสมัยนั้น ก็คือเขียนอ่านหนังสือขอมได้คล่องแคล่ว อ่านหนังสือมาลัย ซึ่งเขียนเป็นอักษรเป็นบทเรียนขั้นสุดท้าย อ่านกันไปคนละหลายๆ จบจนกว่าจะออกจากวัด ซึ่งเรียกกันสมัยนี้ว่าจบหลักสูตรการศึกษาก็ได้ การศึกษาของหลวงพ่อดำรงปากน้ำอยู่ในลักษณะนี้ **ท่านมีนิสัยจริงจังมาตั้งแต่เล็กๆ** คือตั้งใจเรียนจริงๆ ไม่ยอมอยู่หลังใคร

การอาชีพ

เมื่อเสร็จการศึกษาแล้ว ออกจากวัดช่วยมารดาบิดาเกี่ยว
แก่การค้าขาย โดยซื้อข้าวบรทุกเรือต่อล่องมาขายให้แก่โรงสี
ในกรุงเทพฯ บ้าง ที่นครชัยศรีบ้าง

เมื่อสิ้นบุญบิดาแล้ว ได้รับหน้าที่ประกอบอาชีพสืบต่อมา
ท่านเป็นคนรักงานและทำอะไรจริง ทั้งขยันขันแข็ง อาชีพการ
ค้าจึงเจริญตามลำดับ ทั้งวงศ์ญาติก็อุปการะ แทบจะพูดได้ว่าการ
ค้าไม่ต้องลงทุนอะไรมากนัก เพราะว่าตีราคาข้าวเปลือกตกลง
ราคากัน แล้วขนข้าวลงเรือ โดยยังไม่ต้องชำระเงินก่อน เมื่อขาย
ข้าวแล้วจึงชำระเงินกันได้ อันเกี่ยวแก่การเชื่อใจกัน ท่านประกอบ
อาชีพนี้ตลอดมา จนปรากฏในยุคนั้นว่า **เป็นผู้มีฐานะดีคนหนึ่ง**

ท่านเป็นคนมีนิสัยชอบก้าวหน้า มุ่งไปสู่ความเจริญ ท่าน
พบกับญาติหรือคนชอบพอแล้วถามถึงการประกอบอาชีพ **ถ้าทราบ
ว่าผู้ใดเจริญขึ้น ก็แสดงมุทิตาจิต** เมื่อทราบว่าทรงตัวอยู่หรือทรุด
ลง ท่านก็จะพูดว่ากินอย่างไร หาได้ไม่มีเก็บอย่างนี้ต้อง จนตาย
ควรหาอุบายใหม่

เมื่ออายุ ๑๙ ปี ระหว่างที่ทำการค้าอยู่นั้น ความคิดอัน
ประกอบด้วยความเป็นที่น่ายเกิดแก่ท่าน เป็นทั้งนี้ก็น่าจะลำบาก ใจ
อันเกี่ยวแก่อาชีพ เพราะว่าต้องเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงทำงานเลี้ยง

มารดา และรับผิดชอบในกิจการต่างๆ โดยเกิด**ธรรมสังเวช** ขึ้นในใจว่า

“การหาเงินเลี้ยงชีพนั้นลำบาก บิดาของเราก็หามา
อย่างนี้ ต่างไม่มีเวลาวางกันทั้งนั้น

ถ้าใครไม่รีบทำให้มันมี ก็เป็นคนชั้นต่ำ ไม่มีใครนับ
หน้าถือตา เข้าหมู่เพื่อนบ้านก็อับอาย ไม่เทียมหน้าเขา

บุรพชนต้นสกุลก็ทำมาอย่างนี้เหมือนกัน จนถึงบิดาเรา
และตัวเราในบัดนี้ก็คงทำอยู่อย่างนี้

ก็บัดนี้บุรพชนทั้งหลายได้ตายหมดแล้ว แม่เราก็จักตาย
เหมือนกัน เราจะมัวแสวงหาทรัพย์อยู่ทำไม ตายแล้วเอาไป
ไม่ได้ บวชดีกว่า ”

เมื่อได้โอกาสท่านได้จุดธูปเทียนบูชาพระ อธิษฐานว่า “ขอ
เราอย่าได้ตายเสียก่อน เมื่อบวชแล้วจะไม่ลาสิกขา ขอบวช
ไปจนตลอดชีวิต”

นี่ท่านบอกว่าเริ่มอธิษฐานมาตั้งแต่อายุ ๑๙ ปี

หลวงพ่อดอกปากน้ำท่านเล่าต่อไปว่า เมื่อตกลงใจบวชไม่สึก
แล้ว จิตคิดเป็นห่วงมารดาเกิดขึ้น จึงขมกั้ขมั้นทำงานสะสมทรัพย์
เพื่อให้มารดาเลี้ยงชีพไปจนตลอดชีวิต

เมื่อจะเทียบราคาเงินในบัดนี้กับสมัยก่อน ๕๐ ปีที่ล่วงมานั้น ไกลกันมาก เพราะเมื่อก่อน ๕๐ ปี กลัวย่น้ำว่า ๑๐๐ ทวี เป็นราคา ๕๐ สตางค์ สมัยก่อนใช้อัฐเรียกว่า ๑๐๐ ละ ๒ สลึงบางคราว ๑๐๐ เครือ ต่อเงิน ๒.๕๐ บาท เพราะเงินจำนวนซึ่งที่หลวงพ่อวัดปากน้ำหาให้มารดานั้นก็ย่อมมีราคาสูงสุดในสมัยนั้น และย่อมเป็นน้ำเงินที่อาจเลี้ยงชีวิตจนตายได้จริง ถ้าหากน้ำเงินไม่มีราคาต่ำเช่นปัจจุบันนี้ แต่ก็ประหลาดที่มารดาของท่านมีอายุยืนมาจนถึงยุคกลัวย่น้ำว่าทวีละบาทกว่า

อุปสมบท

เดือนกรกฎาคม ๒๔๔๙ ต้นเดือน ๘ ท่านได้อุปสมบท เวลา นั้นอายุย่างเข้า ๒๒ ปี บวช ณ วัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี มีฉายาว่า **จนฺทสโร**

พระอาจารย์ดี วัดประตู่ศาล อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพระอุปัชฌายะ พระครูวินยานุโยค (เหนียง อินฺทโชโต) เป็นพระกรรมวาจาจารย์

คู่สวด อยู่วัดเดียวกัน คือวัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่ออุปสมบทแล้ว ได้จำพรรษาอยู่วัดสองพี่น้อง ๑ พรรษา ปวารณาพระพรรษาแล้ว เดินทางมาจำพรรษา ณ วัดพระเชตุพน กรุงเทพฯ เพื่อเล่าเรียนพระธรรมวินัยต่อไป

การศึกษาของภิกษุสามเณรในสมัยนั้น การเรียนบาลีต้องท่องสูตรก่อน เมื่อท่องสูตรจบเบื้องต้นแล้ว จึงเริ่มจับเรียงมูล เริ่มแต่เรียนสนธิขึ้นไป หลวงพ่อวัดปากน้ำเริ่มต้นโดยวิธีนี้แล้ว เรียนนาม สมาส ตัทธิศ กิตก์ แล้วเริ่มขึ้นคัมภีร์จับแต่พระธรรมบทไป ท่านเรียนพระธรรมบทจบทั้ง ๒ บัณฑิต

เมื่อจบ ๒ บัณฑิตแล้วกลับขึ้นต้นใหม่ เรียนมงคลทีปนิและสารสังคหะตามความนิยมของสมัย จนชำนาญและเข้าใจและสอนผู้อื่นได้

เมื่อกำลังเรียนอยู่นั้น ท่านต้องพบกับความลำบากมาก สมัยนั้นเรียนกันตามกฎก็ต้องเดินไปศึกษากับอาจารย์ตามวัดต่างๆ เมื่อฉันเข้า แล้วข้ามฟากไปเรียนที่วัดอรุณราชวราราม กลับมาฉันเพลที่วัด เพลแล้วไปเรียนที่วัดพระเชตุพน แต่ไม่ได้ไปติดๆ กันทุกวัน มีเว้นบ้างสลับกันบ้างไป

สมัยที่ท่านศึกษาอยู่นั้น กำลังนิยมใช้หนังสือขอมที่จารลงในใบลาน และนักเรียนที่ไปขอศึกษากับอาจารย์นั้น บทเรียนไม่เสมอกัน ต่างคนต่างเรียนตามความสมัครใจ กล่าวคือบางองค์เรียนธรรมบทเบื้องต้น บางองค์เรียนบั้นปลาย ยิ่งนักเรียนมาก หนังสือที่เอาไปโรงเรียนก็เพิ่มจำนวนขึ้น

เช่น นักเรียน ๑๐ คน เรียนหนังสือกันคนละผูก นักเรียนที่ไปเรียนนั้นก็ต้องจัดหนังสือติดตัวไปครบจำนวนนักเรียน เป็นทั้งนี้ก็เพราะนอกจากเรียนตามบทเรียนของตนแล้ว เอาหนังสือไปฟังบทเรียนของคนอื่นด้วย ช่วยให้ตนมีความรู้กว้างขวางขึ้น ฉะนั้นปรากฏว่านักเรียนต้องแบกหนังสือไปคนละหลายๆ ผูก แบกจนไหล่ลู่ คือว่าหนังสือเต็มบ่า

หลวงพ่อดำปึกน้ำเป็นนักเรียนประเภทดังกล่าว **ท่านพยายามไม่ขาดเรียน** แบกหนังสือข้ามฟากลงท่าประตุนกยูงวัดพระเชตุพน ไปขึ้นท่าวัดอรุณฯ เข้าศึกษาในสำนักนั้น ท่านเล่าให้ฟังว่าลำบากอยู่หลายปี ด้วยความเพียรของท่าน จนชาวประตุนกยูงเกิดความเลื่อมใส ได้บวารณาเรื่องภัตตาหาร คือ อาราธนาท่าน รับประทานเป็นประจำ และขาดเหลือสิ่งใดขอบวารณา

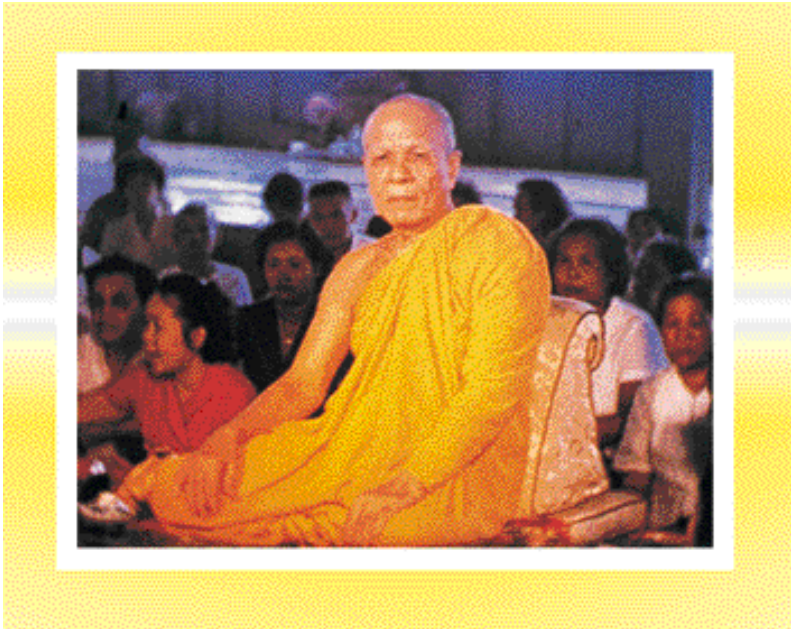
ระยะนี้ท่านเริ่มมีความสุขขึ้นเรื่องภัตตาหาร มีแม่ค้าขายข้าวแกงคนหนึ่งจัดอาหารเพลถวายเป็นประจำ แม่ค้าคนนี้ชื่อนวม เมื่อหลวงพ่อบอกท่านย้ายมาวัดปากน้ำ แม่ค้าผู้นี้ทูลพลภาพ ลงเพราะความชรา ขาดผู้อุปการะ ท่านได้รับตัวมาอยู่วัดปากน้ำได้อุปการะทุกวิถีทาง เมื่อสิ้นชีวิตก็ได้จัดการมาปนกิจศพให้

หลวงพ่อบอกว่า **“เป็นมหากุศล เมื่อเราอดยาก อุบาสิกา นวม ได้อุปการะเรา ครั้นอุบาสิกา นวม ยากจน เราได้ช่วยอุปถัมภ์ ที่สุดต่อที่ สุดมาพบกันจึงเป็นมหากุศลอันยากที่จะหาได้ง่ายๆ”**

ท่านเดินทางไปศึกษาในสำนักต่างๆ อยู่หลายปี ครั้นต่อมามีผู้เลื่อมใสในท่านมากขึ้น พวกข้าหลวงในวังกรมหมื่นพิชัยมหินทโรดม ซึ่งชาวบ้านใกล้เคียงเรียกว่า “วังพระองค์เพ็ญ” เลื่อมใสในท่าน เวลาเพลช่วยกันจัดสำหรับคาวหวานมาถวายทุกวัน นับว่าเป็นกำลังส่งเสริมให้สะดวกแก่การศึกษาเป็นอย่างดี

เมื่อได้กำลังในด้านส่งเสริมเช่นนี้ หลวงพ่อจึงจัดการตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดพระเชตุพน โดยใช้กุฏิของท่านเป็นโรงเรียน สมัยนั้นโรงเรียนวัดพระเชตุพนมีหลายแห่ง ใครมีความสามารถก็ตั้งได้ หลวงพ่อวัดปากน้ำสมัยนั้นท่านได้ มหาปี วสุตตมะ เปรียญ ๕ ประโยคเป็นครูสอน โดยท่านจัดหานิตยภัตถวายเอง

มหาปี วสุตตมะผู้นี้มาจากวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร ติดตามสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เข้ม ธมฺมสโร) มา เมื่อคราวสมเด็จพระ

จากวัดมหาธาตุมา เป็นเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ท่านตั้งโรงเรียน
เอง และเข้าศึกษาด้วยตนเองด้วย เรียนขึ้นธรรมบทใหม่ ท่านว่า
พ้นความจำทบทวนให้ดีขึ้น มีภิกษุสามเณรเข้าศึกษา ๑๐ กว่ารูป

ต่อมาการศึกษาทางบาลีเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม
ทางคณะสงฆ์จัดหลักสูตรการศึกษา เริ่มให้เรียนไวยากรณ์ วัด
พระเชตุพนดำเนินตามแนวนั้น และได้รวมการศึกษาเป็นกลุ่ม
เดียวกัน การศึกษาตามแบบเก่าต้องขบตัวเอง เพื่อให้เข้ายุค
ไวยากรณ์ โรงเรียนที่กล่าวถึงนี้ก็ระงับไป

หลวงพ่อดำได้ตั้งใจศึกษา จนเข้าใจตามหลักสูตรนั้นๆ แต่ไม่ได้แปลในสนามหลวง แม้การสอบเปลี่ยนจากแปลด้วยปากมาเป็นสอบด้วยการเขียนตอบ ท่านก็ไม่ได้สอบ เพราะการเขียนท่านไม่ถนัดมากนัก และอีกประการหนึ่งท่านไม่ปรารถนาด้วย แต่สำหรับผู้อื่นแล้วท่านส่งเสริมและให้กำลังใจ โดยพูดเสมอว่า

“การศึกษานั้นเปลี่ยนชีวิตผู้ศึกษาให้สูงกว่าพื้นเดิม คนที่มีการศึกษาจะได้อะไรดีกว่า ประณีตกว่าผู้อื่น คนมีวิชาเท่ากับได้สมบัติจักรพรรดิ ใช้ไม่หมด”

ต่อจากนั้นท่านก็มุ่งธรรมาปฏิบัติ เบื้องต้นอ่านตำราก่อน โดยมากใช้**วิสุทธิมรรค** ท่านศึกษาตามแบบแผน เพื่อจับเอาหลักให้ได้ก่อน ประกอบกับนักศึกษาทางปฏิบัติกับอาจารย์ท่านได้ผ่านอาจารย์มามาก เช่น เจ้าคุณพระมงคลทิพมุนี (ม่วย) อดีตเจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิ พระครูฐานานุกรม (ไป๋) วัดพระเชตุพน พระอาจารย์สิงห์ วัดละครท่า จังหวัดธนบุรี พระอาจารย์ปลื้มวัดเขาใหญ่ อำเภอกำมะนา จังหวัดกาญจนบุรี ใครว่าดีที่ไหน ท่านพยายามเข้าศึกษา เมื่อมีความรู้พอสมควร ได้ออกจากวัดพระเชตุพนไปจำพรรษาต่างจังหวัด เพื่อเผยแพร่ธรรมวินัยตามอัธยาศัยของท่าน แต่ส่วนมากแนะนำทางปฏิบัติ การเทศนาท่านใช้ปฏิภาณ

แหล่งสุดท้าย ท่านได้ไปอยู่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี คราวหนึ่งโดยท่านเห็นว่าวัดนั้นเป็นที่สงบเหมาะสม

สมแก่ผู้ที่ต้องการความเพียรทางใจ ไกลจากหมู่บ้านเป็น วัดโบราณมีลักษณะกึ่งวัดร้างอยู่แล้ว พระพุทธรูปศิลาองค์ใหญ่น้อย นับจำนวนร้อยถูกทำร้ายเพราะอันธพาลบ้าง เพราะความเก๋าครั้คร่าบ้าง พระเศียรหัก แขนหัก ดูเกลื่อนกล่นไปหมด

ท่านเกิดความสังเวชในใจ ใช้วิชาพระกรรมฐานแนะนำประชาชน แนะนำผู้มีศรัทธาให้ช่วยปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปเหล่านั้น พรรณนาอานิสงส์แห่งการเสียสละ พระพุทธรูปได้ถูกปฏิสังขรณ์ขึ้นบ้าง แต่เพราะมีใช้น้อย จึงต้องใช้เวลานาน การซ่อมนั้นยังไม่ทันสมความมุ่งหมาย ประชาชนได้เข้าปฏิบัติธรรมกันมาก

สมัยนั้น การปกครองประเทศจัดเป็นมณฑล เจ้าเมืองสุพรรณบุรี และสมุหเทศาภิบาล เกรงว่าจะเป็นการมีวุ่นสุ่มประชาชน วันหนึ่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลนครชัยศรี ได้พบกับสมเด็จพระวันรัต (ติสสทตฺตเถร) วัดพระเชตุพน เวลานั้นดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญ ได้ปรารภถึงเรื่องหลวงพ่อดัดปากน้ำไปทำพระกรรมฐานที่นั่น จะเป็นการไม่เหมาะสมแก่ฐานะ ขอให้ทางคณะสงฆ์พิจารณาเรียกกลับ หลวงพ่อดัดปากน้ำจึงจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุมาด้วยความเคารพในการปกครอง แล้วมาอยู่วัดสองพี่น้อง จังหวัดเดียวกัน

วัดสองพี่น้อง พระเถระในวัดนั้น ไม่เห็นความสำคัญในการศึกษา มีบางท่านสนใจ แต่ไม่สามารถจะจัดการไปได้ เพราะพระเถระส่วนใหญ่ไม่ส่งเสริม ผู้สนใจก็ส่งภิกษุสามเณรผู้ใคร่ต่อ

การศึกษามาเล่าเรียนที่กรุงเทพฯ หลวงพ่อวัดปากน้ำมาอยู่วัดสองพี่น้องได้เป็นกำลังตั้งโรงเรียนนักธรรมขึ้น โดยไม่ครั้นคร้ามต่ออุปสรรคใดๆ ได้ผลสืบต่อมาจนบัดนี้ และท่านได้ชักชวนตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาขึ้น โดยมีคณะกรรมการ มูลนิธินี้ได้เป็นทุนการศึกษามาจนทุกวันนี้ นับว่าท่านได้ทำความดีไว้แก่วัดสองพี่น้องเป็นเดิมมา

สมเด็จพระวันรัต (ติสฺสทตฺตเถร) วัดพระเชตุพน ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรี ในยุคนั้น วัดปากน้ำเป็นพระอารามหลวง วัดหนึ่งในอำเภอนั้นว่างเจ้าอาวาสลง พระคุณท่านหวังจะอนุเคราะห์หลวงพ่อดปากน้ำให้มีที่อยู่เป็นหลักฐาน หวังเอาตำแหน่งเจ้าอาวาสผูกหลวงพ่อไว้วัดปากน้ำเพื่อไม่ให้เร่ร่อนไปโดยไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

ครั้งแรกท่านได้พยายามปิดไม่ยอมรับหน้าที่ แต่ครั้ง
แล้วก็จำต้องยอมรับด้วยเหตุผล ก่อนจะส่งไปนั้นสมเด็จพระวันรัตตั้งข้อแม้ให้หลายข้อ เช่น ห้ามแสดงอภินิหาร และทำการเกินหน้าพระคณาธิการวัดใกล้เคียง ให้เคารพการปกครองตามลำดับ ให้ออดทน เพื่อความสงบ และไม่ให้อำนาจอย่างรุนแรง

การที่เจ้าคณะอำเภอเอาคำมั่นสัญญากับหลวงพ่อดปากน้ำเช่นนั้น เพราะเห็นว่าหลวงพ่อดปากน้ำชอบทำสิ่งที่ตนเห็นว่าดีงาม ไม่ชอบอยู่เฉยๆ โดยไม่ทำกิจอะไรให้เป็นประโยชน์ขึ้นแม้แก่ตัวเอง

อนึ่ง เจ้าคณะอำเภอก็ได้ปกครองอำเภอนี้มานาน ทราบซึ่งถึงอรรถาศัยและความเป็นไปในอำเภอนั้นได้ดี เพราะจิตปรานี จะไม่ให้เกิดความกระทบกระเทือนแก่ใครผู้ใด หวังความสงบในการปกครองเป็นหลักสำคัญ เบื้องต้นหลวงพ่อดีใจที่ท่านยอมรับด้วยดี เป็นทั้งนี้ก็เนื่องด้วยยังไม่เคยประสบความขัดข้อง เนื่องด้วยยังไม่เคยปกครองวัดมาก่อน

พ.ศ. ๒๓๕๙ ราวปีนั้น วันเดือนจำไม่ได้ ท่านได้จากวัดพระเชตุพนในฐานะเป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ โดยเรือยนต์หลวง ซึ่งกรมการศาสนาจัดถวาย เพื่อเป็นเกียรติยศแก่พระอารามหลวง มีพระอนุจรติดตามมา ๔ รูป ทางกรมได้จัดสมณบริวารถวายเจ้าอาวาสและนิตยภัตรอีก ๔ เดือนๆ ละ ๓๐ บาท พระอนุจร ๔ รูป รูปละ ๒๐ บาท เจ้าคณะอำเภอกาฬิ-เจริญนำมาส่งถึงวัดปากน้ำ พร้อมด้วยพระเถรานุเถระและพระคณาธิการในอำเภอนั้นมากรูป มีคฤหัสถ์ชายหญิงหลายคนมาต้อนรับ ก่อนจะมาวัดปากน้ำ ท่านได้เป็นฐานานุกรมของเจ้าคุณพระศากยยุติวงศ์ เจ้าคณะอำเภอบริเวณสมุทรด้วย

สภาพของวัดปากน้ำสมัยนั้นทุกอย่างไม่เรียบร้อย มีสภาพกิ่งวัดร้าง เป็นที่ควรแก้ไขให้เป็นวัดสมสภาพ งานเบื้องต้นหลวงพ่อดีใจได้ประชุมพระภิกษุสามเณรที่อยู่เดิม และมาใหม่ ท่านให้อิโหวาทปรับความเข้าใจแก่กันว่า

“เจ้าคณะอำเภอส่งมาเพื่อให้รักษาวัด และปกครอง
 ตกเดือนว่ากล่าวผู้อยู่วัดโดยพระธรรมวินัย **อันจะให้วัดเจริญได้
 ต้องอาศัยความพร้อมเพรียง และเห็นอกเห็นใจกัน จึงจะ
 ทำความเจริญได้** ถิ่นนี้ไม่คุ้นเคยกับใครเลย มาอยู่นี้เท่ากับถูก
 ปล่อย โดยไม่รู้ว่าจะหันหน้าไปพึ่งใคร เพราะต่างไม่รู้จักกัน

แต่ก็มั่นใจว่า **ธรรมที่พวกเราปฏิบัติตรงต่อพระพุทธ
 โอวาท จะประกาศความราบรื่น และรุ่งเรืองให้แก่ผู้มีความ
 ประพฤติเป็นสัมมาปฏิบัติ ธรรมวินัยเหล่านั้นจะกำจัดอธรรม
 ให้สูญสิ้นไป**

พวกเราบวชกันมาคนละหลายๆ ปี ปฏิบัติธรรมเข้าชั้น
 ไทน์ มีพระปาฏิโมกข์เรียบร้อยอย่างไร ทุกคนทราบความจริง
 ของตนได้ ถ้าเป็นไปตามแนวพระธรรมวินัยก็น่าสรรเสริญ ถ้า
 ผิดพระธรรมวินัยก็น่าเศร้าใจ เพราะตนเองก็ติเตียนตนเอง

ได้เคยพบมาบ้าง แม้บวชตั้งนานนับสิบๆ ปี ก็ไม่มีภูมิจะ
 สอนผู้อื่น จะเป็นที่พักของศาสนาก็ไม่ได้ ได้แต่อาศัยศาสนาอย่าง
 เดียว ไม่ทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตนและเกิดแก่ท่าน ช้ำร้ายยังทำ
 ให้พระศาสนาเศร้าหมองอีกด้วย บวชอยู่อย่างนี้เหมือนตัวเสฉวน
 (เรื่องเสฉวนนี้หลวงพ่อบอกท่านชอบพูดบ่อยๆ ต่อมาก็หายไป) จะได้
 ประโยชน์อะไรในการบวช ในการอยู่วัด

ฉันมาอยู่วัดปากน้ำ จะพยายามตั้งใจประพฤติให้เป็นไปตามแนวพระธรรมวินัย พวกพระเก่าๆ จะร่วมกันก็ได้ หรือว่าจะไม่ร่วมด้วย ก็แล้วแต่อัธยาศัย ฉันจะไม่รบกวนด้วยอาการใดๆ เพราะถือว่าทุกคนรู้สึกผิดชอบด้วยตนเองดีแล้ว

ถ้าไม่ร่วมใจก็ขออย่าขัดขวาง ฉันก็จะไม่ขัดขวางผู้ไม่ร่วมมือเหมือนกัน ต่างคนต่างอยู่ แต่ต้องช่วยกันรักษาระเบียบของวัด คนจะเข้าจะออก ต้องบอกให้รู้ ที่แล้วมาไม่เกี่ยวข้อง เพราะยังไม่อยู่ในหน้าที่ จะพยายามรักษาเมื่ออยู่ในหน้าที่”

นี่เป็นโอวาทที่หลวงพ่อให้แก่ ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา เมื่อไปครองวัดนั้น ผู้เขียนได้ร่วมประชุมอยู่ด้วย

ครั้นต่อไปถูกมรสุมขนาดหนัก โอวาพ่นนั้นกลายเป็นคำพูดที่อวดดีไป แต่หลวงพ่อดปากน้ำท่านทำเป็นไม่รู้เท่านั้น ไม่ปรีปากโต้แย้งอย่างไร แต่ภายในเร่รังวัดกวัดชั้นภิกษุสามเณรยิ่งขึ้น แต่กวัดชั้นได้แต่พวกที่ติดตาม และภิกษุสามเณรที่เข้าสำนักใหม่ เปิดการสอนกรรมฐานเป็นหลักฐานขึ้น ประชาชนต้อนรับด้วยปลาตะเพียน แต่ส่วนมากเป็นชาวบ้านตำบลเมืองอื่นและมาจากไกล ส่วนข้างเคียงก็มีบ้าง เวลาย่ำค่ำแล้ว มีการอบรมภิกษุสามเณรอุบาสก อุบาสิกาทุกวัน แล้วบำเพ็ญสมณธรรมด้วย ความดีเริ่มฉายรัศมีขึ้น ความเดือดร้อนก็เป็นเงาแฝงมา

เด็กๆ ที่ไม่ได้รับการศึกษา ครอบงวนวัดมาก แทบไม่มีที่ว่างที่ชวนกันมาเอะอะในวัดและยิงนกเล่น เป็นภัยแก่วัด ครั้นจะตักเตือนว่ากล่าว หรือใช้อำนาจ ก็ไม่แน่ว่าจะเกิดความราบรื่น เพราะชาวบ้านแถวนั้นยังไม่เกิดความนิยมในท่าน เขานิยมพระพวกเก่ามากกว่า

ท่านพูดออกมาคำหนึ่งว่า **“เด็กๆ ที่ไร้การศึกษาเป็นคนรกรชาติ มาเที่ยวรังแกวัดต่อไปก็กลายเป็นพาล”**

ไม่ช้าท่านได้ตั้งโรงเรียนราษฎร์สำหรับวัดขึ้น โดยหาทุนค่าครูเอง ได้ค่าอุปการะจากท่านผู้หญิงสุธรรมมนตรี (กิมไล้ สุจริตกุล) บ้าง หลวงฤทธิ์ณรงค์รณนบตีในคลองบางหลวง บ้านอยู่ข้างวัดสังกระจายบ้าง จากนายต่าง บุญยมานพ ธนบดีตลาดพลูบ้าง พระภิกษุราชวาจรงค์ บ้านตรงข้ามหน้าวัด และ

ท่านผู้มีศรัทธาอีกหลายคน ทางกรรมการอำเภอส่งเสริมให้กิจการของโรงเรียนดำเนินไปโดยสะดวก

นักเรียนจากจำนวน ๑๐ เป็นจำนวนร้อย จนถึงสามร้อยเศษให้ได้รับการศึกษา โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ภาวะของวัดปากน้ำค่อยดีขึ้น ผู้ปกครองเด็กเห็นบุญคุณของท่านเกิดความเลื่อมใส

บางคนมาพูดว่า “หลวงพ่อดีมาก ลูกหลานผมได้เข้าโรงเรียนเพราะหลวงพ่อบุญคุณนโยบายของหลวงพ่อดัดปากน้ำ เป็นเบื้องต้นให้คนเกรงใจวัดและเห็นบุญคุณของวัด การเกะกะระรานในวัดก็ค่อยๆ จางไป บัดนี้แทบพูดได้ว่าไม่มีคนรังแกวัด

ต่อมา ทางปกครองได้ใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา ทางรัฐบาลได้จัดโรงเรียนสถานการศึกษาทั่วถึงกัน ประจวบกับเจ้าอาวาสวัดขุนจันท์ว่างลง เจ้าคณะจังหวัดธนบุรีมอบให้หลวง พ่อดัดปากน้ำรักษาการวัดขุนจันท์ ท่านได้ย้ายโรงเรียนภาษาไทย จากวัดปากน้ำ ไปตั้งการสอนที่วัดขุนจันท์ ต่อมาทางวัดเห็นว่า หมดความจำเป็นจึงเลิกกิจการด้านนี้ มอบให้รัฐบาลรับภาระหลวงพ่อดัดปากน้ำมาจัดการศึกษาทางบาลีและทางปฏิบัติธรรมต่อไป

ต่อจากนั้นได้เริ่มจัดการศึกษา นักธรรมและบาลีประจำสำนัก ครั้งแรกนักเรียนบาลีไปเรียนต่างวัด เช่น วัดอนงค์ วัดกัลยาณมิตร วัดประยูรวงศ์ วัดมหาธาตุ วัดพระเชตุพน จังหวัดพระนคร ตามแต่นักเรียนจะสมัครใจสำนักไหน

สมัยนั้น การคมนาคมใช้เรือจ้างและเรือนต์ จังหวัดธนบุรี ยังไม่มีถนน สะพานพระพุทธยอดฟ้าฯ ยังไม่ได้สร้าง นักเรียนต้องลำบากด้วยการเดินทาง แต่สำเร็จด้วยความพยายามของนักเรียน วัดเพียงแต่ส่งเสริมและอุปการะ มีนักร้องและเปรียญประจำสำนักขึ้น และเป็นมาด้วยการลำบาก

การอบรมจิตใจดำเนินคู่กันมา **ใครต้องการเรียนปริยัติ เรียน ใครต้องการปฏิบัติธรรม ปฏิบัติ** ย่อมศึกษาได้ตามอัธยาศัย ไม่ได้อย่างเดียว คือไม่ยอมให้อยู่เปล่า ไม่ศึกษาไม่ปฏิบัติ ก็ทำหน้าที่การบริหารไป กิจการของท่านอยู่ในความเพ่งเล็งของประชาชน โดยวิธีนี้ย่อมเป็นที่ภาคภูมิใจของท่านนัก

ท่านพูดว่า **“ดอกไม้ที่หอมไม่ต้องเอาน้ำหอมมาพรมก็หอมเอง ใครจะห้ามไม่ได้ ชากศพไม่ต้องเอาของเหม็นมาละเลงใส่ ชากศพก็ต้องแสดงกลิ่นศพให้ปรากฏปิดกันไม่ได้”**

เพราะการขาดแคลนเรื่องอาหาร การบริโภคมืออยู่ประจำ หลวงพ่อวัดปากน้ำคิดแก้ไข ด้วยวิธีเลี้ยงภิกษุสามเณรทั้งวัด โดยท่านรับภาระทั้งสิ้น

ท่านเคยพูดว่า **“กินคนเดียว ไม่พอกิน กินมากคนกินไม่หมด พวกแกคอยดู สำเร็จซีน่า”**

อันความจริงส่วนตัวท่านพอมิแก่สภาพ แต่อัธยาศัยที่ทนอยู่ไม่ได้ จึงตั้งโรงครัววัดขึ้น เพื่ออุปการะแก่ผู้ปฏิบัติธรรมและนัก

ศึกษาปริยัติ ท่านได้ปฏิบัติการเลี้ยงพระมาตั้งแต่ราวปี พ.ศ. ๒๔๕๙ จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๒ เมื่อ ท่านมรณภาพแล้ว การเลี้ยงพระก็คงมี อยู่จนทุกวันนี้ นับเป็นเวลาประมาณ ๔๔ ปี เริ่มต้นจนถึงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ อันเป็นวันมรณภาพ เริ่มแต่จำนวนภิกษุสามเณร ๒๐-๓๐ รูป จนถึง ๕๐๐ รูปเศษ

การอบรมภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ บรรพชิตนั้น ถือเป็นกิจ สำคัญของหลวงพ่อดอกน้ำเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ผู้เขียนจำไม่ได้ เกิด เรื่องอาชญากรรมขึ้นในวัด วันนั้นพระกมล ศิษย์ที่ถูกใจของท่าน ในด้านเทศนาใช้ปฏิภาณ และด้านปฏิบัติขั้นดี ได้เทศนาหัวข้อธรรม เกี่ยวแก่พระกรรมฐานอยู่

หลวงพ่อดอกน้ำอยู่ด้วย (ต่อมาหลวงพ่อดอกน้ำได้ส่งพระกมลนี้ไป อยู่จังหวัดเพชรบุรี เพื่อเผยแผ่ธรรม ทำงานอยู่ ๓-๔ ปี ก็ถึง มรณภาพ) เมื่อเสร็จการอบรมแล้วประมาณ เวลา ๒๐.๐๐ น. ต่าง กลับยังที่พักของตน มีผู้ลอบสังหารหลวงพ่อดอกน้ำที่หน้า ศาลาการเปรียญ

ขณะที่ท่านออกมาจากศาลาจะกลับกุฏิ ผู้ร้ายใช้ปืนยิง ท่านถูกจีวรท่านทะลุ ๒ รู ยิงนายพร้อม อุปัฏฐากผู้ติดตามหลัง ถูกที่ปากทะลุแก้มเป็นบาดแผลสาหัส แต่ไม่ถึงแก่กรรม ท่านรอด มาได้อย่างน่าอัศจรรย์ น่าจักเป็นเทวดาผู้รักษาวัดปากน้ำยังต้อง การท่านอยู่ จึงให้คลอดแคล้วอันตรายแห่งชีวิตอย่างหวุดหวิด

ถ้าท่านสิ้นชีวิตในขณะนั้น วัดปากน้ำก็น่าจะจกไม่มีความหมายอะไร สำหรับท่านและคนทั่วไป

ระยะนี้ความตึงเครียดกับเจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญทวีขึ้นอีก เข้ากันไม่ติดดูขมขื่นกับขุน ทางเจ้าคณะอำเภอว่าวัดปากน้ำ ผิดสัญญาต่อกันไม่ทำตามโอวาท ทางวัดปากน้ำก็ว่า จะให้งอมมือ งอเท้า นั้นไม่ได้ประโยชน์ท่าน ชีวิตเป็นหมัน ท่านพูดแข็งแรงมาก ฟังท่านแล้วก็หนักใจ แล้วท่านก็ดำเนินปฏิบัติหารุดหน้าต่อไป

“คำว่าถอยหลัง ท่านไม่เคยใช้”

สมัยกำลังตั้งเนื้อตั้งตัว ท่านคิดก้าวหน้าไปไกลมาก กล่าวคือมีความตั้งใจมั่นในการศึกษา พุดมาไม่น้อยกว่า ๒๐ ปีว่าจะสร้างโรงเรียนถาวรขนาด ๓ ชั้น จุนักเรียนได้ ๑,๐๐๐ คน ๒ ชั้นล่างให้เรียนปริยัติ ชั้นที่ ๓ จะให้เรียนปฏิบัติธรรม ถ้าหลังเดียวไม่พอจะสร้างขึ้นอีก ๑ หลังขนาดเดียวกัน ได้ฟังท่านสร้างวิมานบนอากาศมานาน ฟังแล้วก็ไม่ได้ใส่ใจ เพราะเกิดความคิดเห็นว่าย่อมเป็นไปไม่ได้ และปรารถนาต่อไปว่า เมื่อสร้างโรงเรียน สำเร็จแล้วจะจัดการฉลองมีแจง ๕๐๐ โดยหาเจ้าภาพจัดสำหรับคาวหวานองค์ละคู่ สมณบริวารพร้อมรวม ๕๐๐ ชุด เท่าจำนวนพระ

ถ้าการเนินช้ำถึงพ.ศ. ๒๕๐๐ จะจัดการฉลองโดยอาราธนาพระจำนวน ๒๕๐๐ รูป พร้อมด้วยสมณบริวารดังกล่าวแล้วครบชุด เมื่อเสร็จแล้วสำหรับคาวหวานขอถวายไว้สำหรับวัด วัด

ปากน้ำก็จะสมบูรณด้วยเครื่องใช้เป็นประโยชน์แก่วัดต่อไป และ
พูดแถมท้ายว่า **“แกคอยดู จะสนุกกันใหญ่”**

เป็นความตั้งใจของหลวงพ่อดปากน้ำดั่งนั้น ท่านชอบพูด
เรื่องนี้กับผู้เขียน และท่านก็รู้ว่าผู้เขียนไม่ได้เลื่อมใสอะไรในท่าน
มากนัก แต่ชอบพูดฝากไว้

**หลวงพ่อดปากน้ำอยู่ในลักษณะ“พูดจริงทำจริง”
และไม่ใคร่ฟังเสียงใครคัดค้าน เมื่อท่านมองเห็นช่องจะสำเร็จ**

ฉะนั้น โรงเรียนทันสมัยหลังหนึ่ง จึงเกิดขึ้นในวัดปากน้ำ
เป็นตึก ๓ ชั้นจริงดังพูด พร้อมด้วยเครื่องประดับตกแต่งอย่างดี
ยิ่ง และทันสมัย มีห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วมประจำชั้น มี
เครื่องอุปกรณ์การศึกษา ชั้น ๑ ครอบบริบูรณ์สมแก่นักเรียนจำนวน
ไม่น้อยกว่าที่ได้ดำริไว้

ชั้นบนเปิดเป็นห้องโถง เพื่อปฏิบัติพระกัมมัฏฐานสมจริง
ดังปณิธานที่ได้ตั้งไว้ เป็นโรงเรียนตึกคอนกรีตเสริมเหล็กสูง ๓ ชั้น
ยาว ๒๙ วา ๒ คอก กว้าง ๕ วา ๑ คอก ค่าก่อสร้าง ๒,๕๙๘,๑๑๐.๓๙
บาท (สองล้านห้าแสนเก้าหมื่นแปดพันหนึ่งร้อยสิบบาทสามสิบ
เก้าสตางค์) ติดไฟฟ้าและพัดลมทันสมัย

โรงเรียนหลังนี้เป็นพยานแห่งความฝันของหลวงพ่อด
ปากน้ำว่า **“มิใช่ดีแต่พูด ย่อมทำดีตามพูดด้วย”**

จึงควรแก้คำสรรเสริญยิ่งนัก แต่การฉลองนั้นท่านรอ ๒๕ ศตวรรษ เมื่อใกล้ ๒๕ ศตวรรษ ท่านเกิดอาพาธ ไม่สามารถจะดำเนินงานตามเจตนาได้ โรงเรียนหลังนี้เป็นประโยชน์แก่คณะสูงส่งมาก เพราะเมื่อก่อนนั้นการสอบนักธรรมหมุนเวียนไปวัดโน้นบ้าง แล้วแต่เจ้าคณะอำเภอจะสั่งไป ได้รับความขัดข้องประการต่างๆ บางแห่งก็ใกล้ บางแห่งก็ไกล ไม่สะดวกด้วยสถานที่สอบ

เมื่อโรงเรียนวัดปากน้ำสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ทางคณะสงฆ์ได้ย้ายการสอบจากที่อื่นมาเปิดสนามสอบที่วัดปากน้ำ รวมสอบแห่งเดียวในอำเภอภาษีเจริญ ธนบุรี เป็นการสะดวกแก่นักเรียนทุกประการ บางวันก็มาฉันเพลที่วัดปากน้ำเสียทีเดียว เป็นสถานที่สอบประจำทุกปีมา

เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๒ เป็นวันครบ ๑๐๐ วัน นับแต่หลวงพ่อดำปากน้ำถึงแก่มรณภาพ ศิษยานุศิษย์ ท่านที่เคารพนับถือได้บำเพ็ญกุศลสดตมวาร ตามศาสนพิธีได้มีเทศน์ปลุมนั่ง-คายนางแง ๕๐๐ โดยหาเจ้าภาพรับเป็นองค์อุปถัมภ์ ๕๐๐ คน บริจาคจุดปัจจัยคนละ ๑๐๐ บาท เมื่อปัจจัยเหลือจากการใช้จ่ายแล้ว จะรวบรวมไว้เป็นทุนพระราชทานเพลิงศพต่อไป

ทั้งนี้ช่วย กันสนองความตั้งใจของหลวงพ่อดำปากน้ำให้เป็นผลสำเร็จแม้ท่านมรณภาพแล้ว ก็ยังภูมิใจว่าหลวงพ่อดำได้กระทำ เพราะปรารถนาคุณสมบัติของท่านเป็นมูลเหตุ และแจ้งหัวร่อยนี้ย่อมเป็นไปเรียบร้อยสมเกียรติของท่านทุกประการ

การปฏิบัติธรรมด้านพระกัมมัฏฐาน ถือว่าเป็นงานใหญ่
ในชีวิตของท่าน ด้านคันถธุระมอบให้ศิษย์ที่เป็นเปรียญดำเนินงาน
 ไป นักปฏิบัติเพิ่มจำนวนยิ่งขึ้น เพราะท่านมีความปรารถนาไว้
 ตั้งแต่มาปกครองวัดปากน้ำ และได้ปฏิญาณในพระอุโบสถว่า
“บรรพชิตที่ยังไม่มา ขอให้มา ที่มาแล้ว ขอให้อยู่เป็นสุข”

ฉะนั้นใครจะบ่าหน้ามาฟังท่าน จึงไม่ได้รับคำปฏิเสธกลับไป
 ไป ใครพูดถึงจำนวนภิกษุสามเณรว่ามากมายเกินไป ท่านดีใจ
 กลับหัวเราะพูดว่า **“เห็นคุณพระพุทธศาสนาไหมล่ะ”**

ถ้าพูดถึงเรื่องนี้เป็นอุกอารมณ์มากทีเดียว ท่านไม่พูดว่า
 เลี้ยงไม่ไหว มีแต่พูดว่า **“ไหวชิน่า”** แล้วก็หัวเราะ คิดว่าท่านคง
 ปลื้มใจที่ความคิดฝัน ของท่านเป็นผลสำเร็จขึ้น

การบำเพ็ญสมณธรรม ด้วยการเจริญพระกัมมัฏฐาน กำลัง
 แผ่รัศมีไปไกล ประชาชนต้อนรับการปฏิบัติ ภิกษุสามเณรต่าง
 จังหวัดมากขึ้น เกียรติคุณก็แพร่หลาย วันธรรมสวณะจะเห็นคนลง
 เรือจ้างจากปากคลองตลาดมาวัดปากน้ำไม่ขาดสาย จนพวกเรือ
 จ้างดีใจไปตามๆกัน เพราะเพิ่มรายได้แก่ผู้มีอาชีพทางนั้น วัน
 พุทธสวดเป็นวันเรียนและเริ่มปฏิบัติ วันนี้ก็มีคนมาก วันละหลายๆ
 ลิปคนก็มี ยิ่งทางรถสะดวก คนยิ่งมากขึ้น

ผู้ปฏิบัติคนใดเห็นธรรมด้วยปัญญาของตน ท่านบอกว่าได้
 ธรรมกาย อันคำว่าธรรมกายนั้น เป็นคำที่แปลกหูคนเอามากๆ

เพราะเป็นชื่อที่ไม่มีใครสนใจ ผู้ไม่ทันคิดก็เหมาเอาว่าหลวงพ่อดปากน้ำอัคริบัญญัติขึ้นใช้เฉพาะวิธีการของท่าน

คำว่าธรรมกาย เป็นที่เย้ยหยันของผู้ไม่ปรารถนาดีต่อใคร บางคนก็ว่าอวดอุตริมนุสสรธรรม พุดเหยียดหยามว่า ใครอยากเป็นอสุรกาย จงไปเรียนธรรมกายวัดปากน้ำ

ช่วงนี้ก็ทราบถึงหลวงพ่อดปากน้ำเหมือนกัน ท่านยิ้มรับถ้อยคำเช่นนั้น ไม่มีปฏิกิริยาใดๆ แสดงให้เห็น หลวงพ่อพูดว่า “น่าสงสาร พุดไปอย่างไรภูมิ ไม่มีที่มาเขาจะบัญญัติขึ้นได้อย่างไร เป็นถ้อยคำของคนเซอะ” ท่านว่าอย่างนั้น

เมื่อมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า “ธรรมกาย” เช่นนั้น และพุดไปในแนวที่ทำลายท่าน นิสัยที่ไม่ยอมแพ้ใคร อันมีมาแต่กำเนิด หลวงพ่อดปากน้ำใช้คำว่าธรรมกายเป็นสัญลักษณ์ของสำนัก กัมมัฏฐานวัดปากน้ำที่เดียว เอาคำว่าธรรมกายเชิดชู ศิษยานุศิษย์รับเอาไปเผยแพร่ทั่วทิศ และอิทธิพลของคำว่า “ธรรมกาย” นั้นไปแสดงความอัศจรรย์ถึงทวีปยุโรป ถึงกับศาสตราจารย์วิลเลียมต้องเหาะมาศึกษาและอุปสมบท ณ วัดปากน้ำ เป็นคนแรกที่ชาวยุโรปมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในประเทศไทย นายวิลเลียม นี้เป็นชาวอังกฤษ

คำว่าธรรมกายเป็นคำที่ระคายหูของคนบางพวก จึงยกเอาคำนั้นมาเสียดสี เพื่อให้รัศมีวัดปากน้ำเสื่อมคุณภาพ หลวงพ่อดปากน้ำพุดว่า “เรื่องตื้นๆ ไม่น่าตกใจอะไร ธรรมกายเป็นของ

**จริง ของจริงนี้จะส่งเสริมให้วัดปากน้ำเด่นขึ้น ไม่น้อยหน้าใคร
พวกแกคอยดูไปเถิด”** ดูเหมือนว่าไม่มีใครช่วยแก้แทนท่าน

แต่คำว่า “ธรรมกาย” นั้น ย่อมซาบซึ้งกันแจ่มแจ้ง เมื่อ
หลวงพ่อดำรงวัดปากน้ำได้มรณภาพแล้ว กล่าวคือเมื่อทำบุญ ๕๐ วัน
ศพของพระคุณท่าน คณะเจ้าภาพได้อาราธนา**เจ้าคุณพระธรรม
ทัตสนา** วัดชนะสงครามมาแสดงธรรม เจ้าคุณพระธรรมทัตสนา
ธรรได้ชี้แจงว่า

คำว่าธรรมกายนั้นมีมาในพระสูตรต้นตปิฎก ท่านอั้งบาฬี ว่า
ตถาคตสฺส วาเสฏฺฐ เอตํ ธมฺมกาโยติ วจฺหนํ ซึ่งพอจะแปลความได้
ว่า **“ธรรมกายนี้เป็นชื่อของตถาคต ตูกร วาเสฏฐะ”**

ทำให้ผู้ฟังเทศน์เวลานั้นหลายร้อยคนชื่นอกชื่นใจเป็นอย่าง
ยิ่ง ทุกคนกราบสาธุการแต่เจ้าคุณพระธรรมทัตสนา และ
ประหลาดใจว่าทำไมเจ้าคุณพระธรรมทัตสนา จึงทราบประวัติ
และการปฏิบัติของหลวงพ่อดำรงวัดปากน้ำได้ถูกต้อง

ผู้เขียนเรื่องนี้ก็แปลกใจมาก เมื่อแสดงธรรมจบ ลงจาก
ธรรมมาสน์แล้ว จึงถามผู้แสดงธรรมว่า คุณเคยกับหลวงพ่อดำรง
วัดปากน้ำหรือ จึงแสดงธรรมได้ถูกต้องตามเป็นจริง

พระธรรมทัตสนาตอบว่า “อ้าว...ไม่รู้หรือ ผมติดต่อกับ
ท่านมานานแล้ว หลวงพ่อดำรงวัดปากน้ำข้ามฝากไปฝั่งพระนครแทบ
ทุกคราวไปหาผมที่วัดชนะสงคราม และผมก็หมั่นข้ามมาสนทนา

กับเจ้าคุณวัดปากน้ำ การที่หมั่นมานั้น เพราะได้ยินเกียรติคุณว่ามีพระเณรมาก แม้ตั้ง ๔-๕ ร้อยรูป ก็ไม่ต้องบิณฑบาตฉัน วัดรับเลี้ยงหมด อยากจะทราบว่าคุณมีวิธีการอย่างไร จึงสามารถถึงเพียงนี้ และก็เลยถูกอัครยาศัยกับท่านตลอดมา”

เมื่อทราบความจริงเช่นนั้น ทุกคนก็หายข้องใจ ผู้เขียนก็เคยแปลกใจ โดยท่านเจ้าคุณมงคลเทพมุนีเคยพูดถึงเจ้าคุณพระธรรมทัตตนาธรเสมอว่าองค์นี้ใช้ได้ๆ โดยที่ไม่ทราบว่าท่านหมายความว่าอย่างไร

หลวงพ่อดำปากน้ำ**มีวาตะตรงกับใจ** เมื่อจะพูดอะไรก็พูดโดยไม่สะทกสะท้าน และไม่กลัวคำติเตียนด้วย เช่นครั้งหนึ่ง ผู้เขียนเรื่องนี้ได้มาฉันเพลที่วัดปากน้ำ วันนั้นมีประชาชนมาร่วม ใจบริจาคทานแก่ภิกษุสามเณรทั้งวัดเป็นกรณีพิเศษ เมื่อทายกประเคนอาหารเรียบร้อยแล้ว

มีพ่อค้าตลาดลำเพ็งผู้มั่งคั่งคนหนึ่งไปกราบ และถามว่า “หลวงพ่อบริวารวันนี้มีผู้บริจาคสร้างกุฏิ เพื่อเจริญพระกัมมัฏฐานบ้างไหม” ชาวบ้านไม่น้อยกว่า ๒๐ คนที่นั่งใกล้ๆ ได้ยินคำถามนั้น คิดว่าคงตั้งใจฟังคำตอบของหลวงพ่อดำ ต่างทอดสายตามามองหลวงพ่อดำเพื่อฟังคำตอบ

เวลานั้นข้าพเจ้าผู้เขียน มีทั้งโกรธผู้ถาม ทั้งหนักใจแทนหลวงพ่อดำ และได้มองดูหน้าผู้ตอบ หลวงพ่อดำมีดวงหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส กลับตาลัก ๕ นาที

ครั้นแล้วก็ตอบทันทีว่า “มี”

ผู้ถามได้ ถามย้ำต่อไปว่าก็หลัง

ท่านตอบว่า ๒-๓ หลัง และย้ำอีกว่าต้องได้แน่

เวลานั้นผู้เขียนฉันทกตอาหารไม่มีรส โกรธผู้ถามว่าช่างไม่มีอัธยาศัย คำถามเช่นนั้นเท่ากับเอาโคลนมาสาตรดหลวงพ่อก่อนเมื่อต้องการทราบ ควรถามเฉพาะสองต่อสอง และโกรธหลวงพ่อกว่าช่างไม่มีปัญญาแก้ปัญหาเฉพาะหน้า คิดว่าทำไมนะหลวงพ่อกจึงไม่พูดว่า เวลานี้ยังไม่เป็นโอกาสที่จะพยากรณ์คำถามนั้น ที่ตอบออกไปว่าจะมีผู้บริจาค ๒-๓ หลังนั้น หมิ่นต่ออันตราয়มากนัก อาจเป็นคำพูดที่ฆ่าตนเองได้ ดาบของตนฆ่าตนเอง

เวลานั้นก็เอาใจช่วยหลวงพ่อก ขอให้มีผู้บริจาคจริงๆ เกิดเสร็จการฉันทของหวานแล้ว คำพยากรณ์ของหลวงพ่อกก็ยังไม่ปรากฏเป็นความจริงขึ้น ผู้เขียนเรื่องนี้นั่งอยู่ด้วยความอึดอัดใจ นึกตำหนิว่าไม่รอบคอบพอ

ได้เวลาอนุโมทนา มีคณะอุบาสกอุบาสิกากลุ่มหนึ่งเข้ามากราบหลวงพ่อก บอกว่าศรัทธาจะสร้างกุฏิเล็กๆ อย่างที่หลวงพ่อกสร้างไว้แล้ว สัก ๒-๓ หลัง ประมาณราคา ๓-๔ ร้อยบาทต่อหนึ่งหลัง ขอให้หลวงพ่อกช่วยจัดการให้ด้วย ตอนนั้นหลวงพ่อกไม่หัวเราะยิ้มน้อยๆ พอสมควรแก่กาละ

ครั้นแล้วหลวงพ่อก็เรียกตัวผู้ถามมาบอกว่า “ได้แล้วกุฎิ ก็มีภูฐาน ๓ หลัง เจ้าของนั่งอยู่นี่” แล้วท่านชี้มือไปยังเจ้าภาพ ผู้บริจาค ผู้ถามได้กระโดดเข้า ไปกราบที่ตักหลวงพ่อบูดาว่า “ยิ่งกว่าตาเห็น” ผู้เขียนดีใจจนเหงื่อแตก ที่ความจริงมากู้เกียรติของหลวงพ่อไว้ได้

เกรงจะเป็นลูกไม้ จึงหาโอกาสสนทนากับผู้บริจาคว่านัดกับหลวงพ่อไว้หรือว่าจะสร้างกุฏิถวาย ได้รับคำตอบว่าเพิ่งคิดเมื่อมาทำบุญวันนี้เอง เดินมาเห็นกุฏิเล็กๆ สวยดี อยากจะสร้างบ้าง แต่ทุนไม่พอ จึงปรึกษากับพวกพ้องที่บังเอิญมาพบกันวันนี้ เห็นดีร่วมกันจึงได้มอบเงินแก่หลวงพ่อให้จัดการสร้างต่อไป นี่เป็นเรื่องก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ รวม ๒๐ ปี

เมื่ออุบาสกอุบาสิกาครบหมดแล้ว ผู้เขียนจึงได้พูดกับหลวงพ่อดำเนินเรื่องขอยืมหลวงพ่อบอกหลวงพ่อบุญการณ์แม่เหมือนตาเห็น แต่น่ากลัวอันตราย ไม่ควรตอบในเวลานั้นควรจะบอกเฉพาะตัวหรือสองต่อสอง

หลวงพ่อบอกว่าอันตรายอย่างไร

จึงเรียนท่านว่าถ้าไม่เป็นความจริงดังคำพยากรณ์ ชาวบ้านจะเสื่อมศรัทธา

หลวงพ่อบูดาว่า “เรามั่นชะ พระพุทธศาสนาแก้ไขหรือธรรมของพระพุทธเจ้าต้องจริง ธรรมกายไม่เคยหลอกหลวงใคร”

เมื่อได้ยินดั่งนั้นก็จำต้องนิ่ง และไม่คิดจะถามความเห็นอะไรต่อไป ที่นำมาเขียนไว้นี้เพื่อจะแสดงว่า **ญาณของหลวงพ่อก็คือ ให้ ความรู้แก่หลวงพ่อกับผู้อื่นในวิถีของผู้ปฏิบัติธรรม** หลวงพ่อ ต้องพูดอย่างนั้น ถ้าญาณไม่แสดงออกจะเอาอะไรมาพูดได้

ผู้เขียน ก็รับเอาความหนักใจแทนมาโดยลำดับๆ หลวงพ่อ รู้เต็มอกกว่า ผู้เขียนเรื่องนี้ไม่เชื่อวิชาของท่าน และได้เคยพูดกับผู้อื่นหลายคน ว่า “เขาไม่เชื่อเรา” คำว่า “เขา” นั้นหมายถึง ผู้เขียนโดยเฉพาะ

หลวงพ่อก็คือเมตตาปราณีเป็นนิสัย ใครเดือดร้อนมาไม่เคย ปฏิเสธ ย่อมให้อุปการะตามสมควร **แต่ไม่ชอบคนโกหก ถ้าจับ โกหกได้แม้ครั้งเดียวท่านก็ว่าคนนี้เก้** โกหกกระทั่งเราก็เป็นคน **หมดดี**

เช่น คราวหนึ่งมีคนแก่มาเรียนกัมมัฏฐาน มีศรัทธากล้า พอดีผลแห่งการปฏิบัติบ้าง แต่ยังไม่ถนัด กลับบ้านลาลูกเมียมา วัดปากน้ำอีก มีปลาแห้งตัวหนึ่งมาถวายหลวงพ่อบอกว่ามีเท่า นั้นเอง เพราะความยากจน

หลวงพ่อก็คือหัวเราะชอบใจ พูดว่า “เออ...ให้มันได้อย่างนี้ชื่น นานี้แหละเขาเรียกว่าคนรวยแล้ว มีเท่าไรถวายจนหมด เมื่อ ครั้งพระพุทธเจ้า นางปุลณทาสีถวายแป้งจี๋ทำด้วยรำแก่พระ พุทธเจ้า ต่อมากลายเป็นคนมั่งมี ปลาแห้งของเราตัวหนึ่งราคา

สูงกว่าร่ำมากนัก เป็นกุศลมากแล้วที่นำมาให้” พุดกันไปมาในที่สุดก็ขอร้องให้หลวงพ่อบวชให้ เพราะไม่มีสมณบริขารจะบวช หลวงพ่อก็ได้จัดการให้ ความปรารถนาของเขาเป็นผลสำเร็จอย่างดียิ่ง

เมื่อพระศากยบุตรติยวงศ์ เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชสุธี พระสมุห์สดได้เป็นพระครูสมุห์ตามขึ้นไป ท่านได้ปกครองวัดมาจนถึง พ.ศ.๒๔๖๔ ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร มีพระราชทินนามว่า **“พระครูสมณธรรมสมาทาน”**

แม้ท่านได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร แต่ไม่มีใครเรียกชื่อนั้น เรียกว่าหลวงพ่อเสมอมา บางคนก็ไม่ทราบว่าท่านมีสมณศักดิ์ เพราะภิกษุสามเณรในวัด และคนวัดก็เรียก “หลวงพ่อ” เสียหมด บางคนก็เรียกว่า “เจ้าคุณพ่อ”

นอกจากท่านจะสร้างคนให้เป็นคนแล้ว เสนาสนะก็ได้จัดทำรุดหน้าไป แต่เพราะท่านฝึกฝนในด้านกรรมฐานเสียมาก การก่อสร้างปฏิสังขรณ์ก็ไม่ใคร่สนใจมากนัก ท่านพูดว่า

“สร้างคนนั้นสร้างยาก เรื่องเสนาสนะไม่ยาก ใครมีเงินก็สร้างได้ แต่ความสำคัญต้องสร้างคนก่อน”

๑. กุฎี ๒ แถวสร้างก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน สร้างคู่กับโรงเรียน

๒. พ.ศ.๒๕๙๓ สร้างโรงเรียนปฏิบัติ เป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็กสูง ๓ ชั้น ยาว ๒๙ วา ๒ คอก กว้าง ๕ วา ๒ คอก ลื่นเงินค่าก่อสร้างประมาณ ๒,๕๙๘,๑๑๐.๓๙ บาท (สองล้านห้าแสนเก้าหมื่นแปดพันหนึ่งร้อยสิบบาท สามสิบเก้าสตางค์)

๓. สร้างศาลาโรงฉันพอเหมาะแก่พระภิกษุสามเณร ๕๐๐ รูป ฉันทภัตตาหารเช้าเพล เป็นเครื่องไม้มุงสังกะสี พื้นลาดปูนซิเมนต์ ภายในยกเป็นอาสนสงฆ์ มีช่องเดินในระหว่างใต้ ลื่นค่าก่อสร้างประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ บาทเศษ (สี่แสนบาทเศษ)

๔. สร้างกุฏิเป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นตึก ๒ ชั้น พื้นฉาบเพดานไม้สัก ทาสีขัดชั้นแล็ก มีห้องน้ำห้องส้วมและไฟฟ้า เป็นกุฏิทันสมัย ราคาก่อสร้างประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ บาทเศษ (แปดแสนบาทเศษ)

๕. ก่อนมรณภาพสัก ๔-๖ เดือน ได้สร้างกุฏิอีกหลังหนึ่ง สูง ๓ ชั้น เป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็กเช่นเดียวกัน มีเครื่องประกอบพร้อม ราคาก่อสร้าง ๓๒๗,๘๔๓.๓๐ บาท (สามแสนสองหมื่นเจ็ดพันแปดร้อยสี่สิบบาทสามสิบสตางค์)

สิ่งก่อสร้างเหล่านี้ไม่มีงบประมาณ กุฏิบางหลังไม่มีแปลนค่าก่อสร้างทิวขึ้น แล้วแต่ช่างจะเสนอ แต่เมื่อเสร็จแล้ว ก็ได้ของประณีตไว้สำหรับวัด หลวงพ่อก็ไม่ว่าไร สร้างกุฏิเสร็จแล้ว หลวงพ่อได้สั่งให้พระรูปอื่นอยู่ต่อไป ตัวท่านเองหาได้อยู่อาศัยไม่ เช่น

กฎใหม่ให้พระศรีวิสุทธิโมลี และพระครูปลัดต๋นรงค์เข้าอยู่อาศัย ใครๆ จะอาราธนาให้ขึ้นกฎใหม่ก็ไม่ฟังเสียง ท่านเพิ่งไปอยู่เมื่อ ก่อนมรณภาพสัก ๓-๔ เดือน ที่จำไปนั้น เนื่องด้วยที่อยู่เดิมมีการ ก่อสร้างกฎใหม่ใกล้ชิด ท่านไม่ได้ความสงบ จึงจำยอมมาพัก ที่กฎใหม่และมรณภาพที่กฎนี้

การสร้างคนนั้นเป็นอัครยาภัยที่ท่านสนใจ ภิกษุสามเณร รูปใดมีสติปัญญาสามารถ เทียบนำฝากสำนักโน้นสำนักนี้ ให้ได้ รับการศึกษาชั้นดีต่อไป และเพื่อรับเอาขนบธรรมเนียมของสำนัก นั้นมาปฏิบัติพอเหมาะสม เป็นการให้สังคมแก่ศิษย์เป็นอย่างดี วางแนวทางให้มีการติดต่อกัน ให้มีสัมพันธ์ต่อกัน ให้แสดงความ รู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

แม้ในคณะธรรมยุติท่านก็ส่งเสริมให้ได้บรรพชาอุปสมบท คือศิษย์สมัครใจก็อนุญาต ไม่มีความรังเกียจ ใครผู้ใด ท่านพูดว่า เรามองกันในแง่ดีจะมีสุขใจ เพียงเท่านั้นก็พอใจแล้ว

สำนักที่หลวงพ่อสอนใจเป็นพิเศษ คือวัดเบญจมบพิตร จะ ทำอะไรก็ต้องอ้างสมเด็จพระสังฆนายกก่อน ต้องการอาราธนามาใน การกุศลเสมอ งานเล็กน้อยก็ต้องต้านทานไว้ บางคราวยอมสงบ ให้ด้วยความไม่พอใจก็มีเหมือนกัน และสมเด็จพระสังฆนายกได้ เมตตา แก่หลวงพ่อดปากน้ำอย่างดียิ่งเสมอมา

ความเจริญในด้านสมณศักดิ์ยุคก่อน หลวงพ่อไม่ได้รับยกย่องมากนัก ท่านมาอยู่วัดปากน้ำ ยุคสมเด็จพระวันรัต ติสสุตตเถร วัดพระเชตุพน เป็นเจ้าคณะอำเภอกาฬสินธุ์ ต่อมาพระราชสุธี (พร้อม ป.๖) วัดสุทัศน์เทพวราราม ลาลิกขาลแล้ว

ต่อมาพระสุธรรมมุนี วัดพระเชตุพน ใน ๓ ยุคนี้พระครูสมุห์สกลก็คงได้สมณศักดิ์เป็นพระครูสมณธรรมสมาทานเท่านั้น

เมื่อคณะสงฆ์ปกครองโดยพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอกาฬสินธุ์ตกมาอยู่ในปกครองของเจ้าคุณพระวิเชียรทวารวดี (ฉัตร ป.๕) วัดหนึ่ง อำเภอบางขุนเทียน จังหวัดธนบุรี หลวงพ่อก็ยังคงเป็นพระครูตามเดิม ที่เป็นดังนั้นก็เพราะการปกครองของหลวงพ่อยู่ห่างแคบ คือเป็นเพียงเจ้าอาวาสพระอารามหลวงตำแหน่งเดียว

อันความจริงหลวงพ่อก็ไม่ได้กระตือรือร้นหรือเที่ยววิ่งเต้น และก็ไม่สนใจในเรื่องเช่นนั้น ท่านสนใจอย่างเดียว คือต้องการให้ภิกษุสามเณรมีการศึกษาดี มีการปฏิบัติดีและให้ผู้มีศรัทธาเข้าวัดปฏิบัติธรรมให้มากๆ ให้ภิกษุสามเณรมีปัจจัย ๔ บริบูรณ์เพียงเท่านั้นก็พอใจ

เรื่องที่คณะวัดปากน้ำเดือดร้อนใจอยู่อย่างเดียวในสมัยนั้น คือคณะวัดปากน้ำเห็นต้องกันว่า หลวงพ่อที่เคารพของตน มีคนนับถือมาก กุลบุตรสมัครใจมาบวชปีละหลายสิบคน ทั้งหลวงพ่อบุญ

ก็มีภูมิพอจะอบรมให้เกิดความรู้ในการปฏิบัติไม่ยิ่งหย่อนกว่าวัดทั้งหลาย แต่ไม่ได้รับแต่งตั้งเป็นอุปัชฌายะ ท่านครองวัดมาแต่ราวปี พ.ศ.๒๔๕๙ มาได้ตำแหน่งอุปัชฌายะเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๐ นับเป็นเวลา ๓๐ ปีเศษจึงได้รับ อัญมณความจริงวัดปากน้ำเป็นพระอารามหลวงย่อมมีสิทธิพิเศษในการได้รับแต่งตั้งเป็นอุปัชฌายะ แม้ในยุคใหม่ก็มีกฎหมายเปิดโอกาสถวาย เพื่อเกียรติพระอารามหลวง

เมื่อพิจารณาอรรถาธิบาย หลวงพ่อวัดปากน้ำหนักในกตัญญูกตเวทิตาธรรม เมื่อท่านมาปกครองวัดปากน้ำ ได้รับโยมหญิงผู้ชรามาได้ สร้างที่อยู่อาศัยและอุปถัมภ์ด้วยเครื่องเลี้ยงชีวิตเป็นอย่างดีจนตลอดชีวิตของโยม แม้คนอื่นก็เหมือนกัน ท่านย่อมอนุเคราะห์ตามฐานะ

เมื่อสมเด็จพระวันรัต ดิสุตตบุตร อาพาธเป็นอวสานแห่งชีวิต หลวงพ่อวัดปากน้ำได้ปฏิบัติภาระเป็นอย่างดี โดยจัดอาหารและรังนกจากวัดปากน้ำมาถวายทุกวัน ท่านตั้งงบประมาณไว้วัน ละ ๔๐ บาท พอได้เวลา ๔.๐๐ น. ให้คนลงเรือจ้างมาขึ้นปากคลองตลาด พอถึงวัดพระเชตุพนได้อรุณพอดี สมัยนั้นสะพานพุทธฯ ชำรุดเพราะภัยสงคราม ถนนฝั่งธนบุรีถึงตลาดพลู ยังไม่เรียบร้อยรถโดยสารยังไม่มี การคมนาคมต้องใช้เรือจ้าง หลวงพ่อเพียรปฏิบัติฉลองพระคุณดังนี้เป็นเวลาหลายเดือน เมื่อผู้นำอาหารถวายกลับไปแล้ว ต้องรายงานให้หลวงพ่อบทราบทุกวัน

การทำคิลานุปัฏฐากเป็นอวสานปฏิการะนี้ น่าจะให้ผลแก่ หลวงพ่อมากอยู่ เมื่อเจ้าคุณพระพิมลธรรม จานทตต วัดมหาธาตุ หมั้นมาเยี่ยมสมเด็จพระวันรัต ติสสทตฺตเถร ผู้กำลังอาพาธหนัก วันหนึ่งเป็นเวลาค่ำแล้ว เจ้าคุณสมเด็จพระวันรัต ได้ขอร้องให้ช่วย แต่งตั้งพระครูสมณธรรมสมาทาน วัดปากน้ำเป็นอุปัชฌายะ ด้วย เจ้าคุณพระพิมลธรรมยินดีและรับรองว่าจะจัดการให้ตามประสงค์ และต่อมาไม่ช้าตราตั้งเป็นอุปัชฌายะแล้ว คณะวัดปากน้ำชื่นชม ยินดี กุลบุตรพากันมาบรรพชาอุปสมบทในสำนักวัดปากน้ำทวีขึ้น

อันเจ้าคุณพิมลธรรม จานทตตนั้น ท่านชอบพอกันมานาน ในส่วนตัว และก็พอใจในการปฏิบัติด้วย ท่านเคยพูดว่าท่านพระ ครูวัดปากน้ำ ถึงมีข่าวอกุศลอย่างไร ก็ยังดีมีคนมาขอปฏิบัติ ธรรมเจริญพระกัมมัฏฐาน ทุกวัดน่าจะทำตามบ้าง

หลวงพ่อดัดปากน้ำ ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสมณธรรมสมาทาน แต่ พ.ศ.๒๔๖๔ นับแต่นั้นมาเป็นเวลา ๒๘ ปี จึงได้รับ พระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะสามัญที่ **พระภาวนาโกศลเถระ** ถือพัดยศดพื้นขาว อันเป็นตำแหน่งวิปัสสนาธุระ พ.ศ.๒๔๙๒

การได้สมณศักดิ์ครั้งนี้ นับว่าเป็นด้วยคณะสังฆมนตรีได้ ทราบเกียรติคุณของท่านอยู่บ้าง จึงได้รับคะแนนส่งเสริมเป็นอัน ดียิ่ง พระพิมลธรรม (อาสภเถร) วัดมหาธาตุด้วยแล้ว ส่งเสริมเต็มที่ และได้พยายามส่งเสริมมาทุกระยะกาล เพราะพระพิมลธรรมพอใจ

ในสุปฏิบัตินี้ของหลวงพ่อดปากน้ำ

พ.ศ. ๒๔๙๔ ได้รับพระราชทานพัดยศเทียบเปรียญ

พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ
ชั้นราช มีพระราชทินนามว่า **“พระมงคลราชมุนี”**

พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระ
ราชาคณะชั้นเทพ มีพระราชทินนามว่า **“พระมงคลเทพมุนี”**

เมื่อได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระมงคลราชมุนีแล้ว ต่อมาท่าน
ได้อาพาธเกี่ยวแก่ความดันโลหิตสูง เริ่มแต่เดือนมีนาคม ๒๔๙๙
เป็นต้นมา มีอาการขึ้นๆ ลงๆ พล.ร.จ.เรียบบิวภักดีติภูมิประเทศ ผู้
อำนวยการโรงพยาบาลทหารเรือ แพทย์ประจำได้มา เยี่ยม
อาการทุกเช้าเย็นและทำการพยาบาลด้วยตนเอง

เมื่อเวลามาเยี่ยมตรวจอาการ อาการของโรคใดที่แพทย์
สงสัย ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขามาตรวจรักษา เช่น นาย
แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางปอด ทางหัวใจ เป็นต้น โดยที่สุดได้เชิญ
คุณพระอภินันตริกาพาธ ผู้เชี่ยวชาญชั้นเยี่ยมของประเทศไทย
มาตรวจและแนะนำ เพราะท่านผู้นี้เป็นอาจารย์ของนายแพทย์
ทั้งหมดด้วย โรคนี้มันมีแต่ทรงกับทรุด บางคราวก็ทำให้มีความ
หวังบ้าง

การได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่ พระมงคลเทพมุนี
ก็อยู่ในระหว่างอาพาธ อาการของโรคเริ่มจะแสดงว่าหมดหวัง
แต่กำลังใจของท่านยังแข็งแรงแรง

พอเข้าวังรับพระราชทาน ลัญญาบัตรได้ คณะวัดปากน้ำ ก็มีหวังอยู่ว่าจะหายจากโรคสักวันหนึ่ง นั้นเป็นแต่เพียงความหวัง ตั้งแต่เริ่มอาพาธจนถึงมรณภาพเป็นเวลา ๒ ปีเศษ หลวงพ่อไม่ได้แสดงอาการร้อนใจใดๆ เลย ต้อนรับแขกด้วยอาการยิ้มแย้มเสมอ เวลาจะลุกจะนั่ง ไม่พอใจให้ใครไปช่วยเหลือ ท่านพอใจทำเอง ผู้อื่นคอยตามเพื่อช่วยเหลือเวลาท่านเซไปเท่านั้น

นอกจากโรคดังกล่าวแล้ว ยังมีโรคไล่เลือนกำเริบขึ้นอีก ถึงกับต้องไปทำการผ่าตัดที่โรงพยาบาลศิริราชในระหว่างพรรษา แม้กระนั้นท่านก็ไม่ยอมขาดพรรษา ดั้นรนมารับอรุณที่วัดปากน้ำจนได้ และได้มาอยู่โรงพยาบาลสงฆ์ ๒ ครั้ง ได้รับการพยาบาลเป็นอย่างดีทุกแห่ง

เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๐ อาการของโรคกำเริบมากขึ้น ท่านก็คิดว่า จะมรณภาพ จึงได้จัดการมาปนกิจศพลโยมหญิงของท่าน เพื่อสนองคุณมารดาในอวสาน เวลานั้นอาการก็หนักมากอยู่แล้ว แต่ด้วยกำลังใจอันเข้มแข็ง จึงพยายามมาบำเพ็ญกุศลได้จนตลอดพิธี

เวลานับเป็นปีๆ ที่กำลังอาพาธ **ท่านได้กำจัดความประมาททุกวิถีทาง** ทุกเวลาเย็น ได้เรียกพระไปทำกัมมัฏฐานใกล้ๆ ท่านเป็นเวลา ๑ ชั่วโมงบ้าง ๒ ชั่วโมงบ้าง หรือเวลาอื่นก็มีเช่นนั้น เวลากลางคืนก็สั่งงานให้พวกปฏิบัติกระทำกัมมัฏฐาน จิตใจของท่านผูกพันอยู่อย่างนี้ ใครจะชักท้วงประการใดท่านเพียงแต่ฟัง แต่ไม่รับปฏิบัติตามคำชักท้วงนั้น

เมื่ออาพาธครบงำท่านได้ ๑ ปีเศษแล้ว วันหนึ่งท่านพูดกับผู้เขียนเรื่องนี้ว่า **“เจ็บคราวนี้ไม่หาย ไม่มียารักษา เพราะยาที่ฉันอยู่นั้นมันไม่ถึงโรค”**

ท่านเปรียบว่ายาที่ฉันนั้นเหมือนมีแผ่น หินมารองรับกันไว้ ไม่ให้ยาซึมไปกำจัดโรคได้ ท่านบอกว่ากรรมมันบังไว้ เป็นเรื่องแก้ไขไม่ได้ ท่านพูดแล้วก็ยิ้มด้วยอารมณ์เย็น

ตั้งแต่อาพาธจนมรณภาพ เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีไม่มีอาการครวญครางแสดงอาการเจ็บปวด เว้นแต่ไม่รู้รู้สึกตัว เมื่อได้สติก็กำจัดได้ ไม่จู้จี้บ่นเอาแก่ใคร จะแสดงความไม่พอใจบ้างก็เฉพาะผู้ไม่มาปฏิบัติธรรมกับท่าน การท้วงใยใดๆ ไม่แสดงออก วางอารมณ์เฉย สิ่งใดต้องการถ้ามีก็เอา ถ้าไม่มีก็นิ่งเฉยและยิ้มรับความไม่มีนั้นด้วย

เรื่องอาหารการขบฉันระหว่างอาพาธ ใครทำถวายอย่างไร ฉันอย่างนั้น ที่ถูกปากก็ฉันมาก สิ่งใดที่มีผู้ห้ามก็เลิกฉันสิ่งนั้น แม้จะชอบก็ไม่พยายามจะฝืนคำห้ามของบุคคล อันผู้ที่ห้ามนั้นก็คือพี่สาวของหลวงพ่อกเอง บางทีการห้ามนั้นเกิดขัดใจกับผู้เขียนก็มีหลายครั้ง

เป็นอันว่า หลวงพ่อวัดปากน้ำได้ทำพระกัมมัฏฐานและควบคุมการปฏิบัติด้วยตนเอง ตั้งแต่ต้นจนชีวิตเป็นอวสานสมัย

เวลาป่วยไข้ก็ควบคุมและสนใจในการปฏิบัติ ท่านให้ภิกษุมานั่งสมาธิใกล้ๆ ท่านทุกวัน เป็นงานที่หลวงพ่อบ่อยมาก และได้สั่งไว้ว่า

“งานที่เคยทำอย่างไรอย่าให้ทิ้ง จงพยายามกระทำไป และจงเลี้ยงภิกษุสามเณรดั่งเคยทำมา”

ธรรมกาย

การปฏิบัติธรรมตามหลักพระกัมมัฏฐาน อันเป็นปฏิบัติทางสูงสุดในพระพุทธศาสนา ถ้าการปฏิบัตินั้นเข้าขั้นปรมัตถ์ ผู้ปฏิบัติก็ย่อมเข้าถึงอมตสุข แม้ยังไม่เข้าขั้นปรมัตถ์ ก็ยังอำนวยผลแก่ผู้ปฏิบัติให้มีกาย วาจา ใจ สงบระงับ อันผู้ปฏิบัติเข้าถึงธรรม ย่อมมีกาย วาจา ใจ ไกลจากโลภ โกรธ หลง เป็นบุคคลคงที่ต่อหลักธรรม ไม่ก่อกรรมทำเวร

หลวงพ่อดปากน้ำ ปฏิบัติเพื่อกำจัดโทษเช่นนั้น มีปฏิบัติเดินสายกลาง ไม่ท้วงในลาภสักการะเพื่อตน แต่ชวนชวยเพื่อส่วนรวม กิจการนิมนต์ทางไกลถึงกับค้างคืนแล้วท่านรับนิมนต์น้อยนัก

โดยท่านเคยแจ้งว่าเสียเวลาอบรมผู้ปฏิบัติ ท่านมีความมุ่งหมายใช้ความเพียรติดต่อกันทุกวัน ชีวิตไม่พอกแก่การปฏิบัติ จึงมีบางท่านตำหนิหลวงพ่่ว่าอวดดี

อันความจริงคนเรานั้น ถ้ามีดีจะอวดก็ควรเอาออกแสดงได้ เว้นไว้แต่ไม่มีดีจะอวดใครแล้วเอาเท็จมาอวดอ้างว่าเป็นของดี ลวงผู้อื่นให้หลงเข้าใจผิด อันหลวงพ่อก็ไม่มีใครรับนิมนต์ใครนั้นเป็นปณิธานในใจของตนเอง ลงได้ตั้งใจแล้วก็ต้องทำตามตั้งใจเสมอมา มิใช่ว่าเป็นผู้หมดแล้วจากความปรารถนา ยังอยู่ในกลุ่มแห่งความปรารถนา แต่ท่านไม่หลงจนประทุษร้ายให้เสียธรรมปฏิบัติ

ธรรมาภาพ ให้ผลแก่หลวงพ่อกันตาเห็น ต้องการโรงเรียน ประหนึ่งความฝัน ธรรมาภาพก็ดลบันดาลให้สมประสงค์ กลายเป็นความจริง ต้องการกุฏิ โรงฉัน และการเลี้ยงพระวันละหลายๆ ร้อยรูป ก็ได้สมความปรารถนา ต้องการให้มีผู้ปฏิบัติมากๆ นักปฏิบัติก็ติดตามมา

ปัจจัยที่จ่ายเรื่องอาหาร เรื่องกุฏิ โรงเรียน ในยุคของท่าน มีจำนวนมิใช่ล้านเดียว ถ้าคิดแต่ค่าอาหาร อย่างหยาบๆ วันละ ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท) ปีหนึ่งเป็นจำนวนเงิน ๓๖๐,๐๐๐ บาท (สามแสนหกหมื่นบาท) ลิปปีเป็นเงิน เท่าไร นี่คิดอย่างต่ำ ถ้าหลายลิปปีจะเป็นเงินเท่าไร

หลวงพ่อกันตาพูดว่า “เราเป็นลูกพระพุทธเจ้า เมื่อกาย วาจา ใจ บริสุทธิ์แล้ว ย่อมมีสิทธิ์ใช้มรดกของพระพุทธเจ้าได้ และใช้ได้จนตลอดชาติ ถ้าไม่บริสุทธิ์แล้ว แม้จะเอาไปใช้ก็ไม่ถาวรเท่าไร”

การปฏิบัติของคณะกัมมัฏฐานวัดปากน้ำ ย่อมเป็นไปตามระเบียบที่หลวงพ่อกันตาได้วางไว้ ทุกคราวท่านพูดให้เกิดกำลังในการใช้ความเพียร ธรรมกายของวัดปากน้ำแพร่ปรากฏไปแทบทุกจังหวัด ยิ่งกว่านั้นยังไปแสดงธรรมาภาพยังภาคพื้นยุโรป ด้วยเกียรติศักดิ์ของธรรมกายแพร่หลายเช่นนั้น ย่อมแสดงความศักดิ์สิทธิ์อันเป็นลัทธิธรรมแก่ผู้ปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องด้วยโดยมากผู้จะเดินทางไปเมืองนอก ได้มาขอพรต่อหลวงพ่อกันตา โดยได้รับ

คำบอกเล่าจากผู้ใหญ่ก็มี ชาวยุโรปเกิดความสนใจในเรื่องธรรมวินัย ในพระพุทธศาสนา นี้แสดงว่าธรรมกายของวัดปากน้ำได้ข้ามน้ำ ข้ามทะเลไปนอกประเทศแล้ว

พ.ศ.๒๔๙๗ ศาสตราจารย์ วิลเลียม อาจารย์มหาวิทยาลัย ในกรุงลอนดอนได้ล่องฟ้าข้ามทะเล จากยุโรปมาสู่ประเทศไทย เพื่อศึกษาระบบปฏิบัติ ณ วัดปากน้ำเป็นครั้งแรกในประเทศไทย หลวงพ่อได้จัดการอุปสมบทให้ตามที่มุ่งหมาย ก่อนจะให้การอุปสมบทนั้น ได้อบรมจนเข้าใจพิธีและเรียนธรรมปฏิบัติ ฝึกหัดพระกัมมัฏฐานจนได้แน่วแน่ เป็นที่พอใจแล้ว จึงได้จัดการให้อุปสมบท

การที่ชาวอังกฤษมาบวช ณ สำนักวัดปากน้ำนั้น ได้รับอุปการะจากหลวงพ่อดี ท่านได้จัดการซ่อมตึกขาวซึ่งได้ใช้เป็นหอสมุดให้เรียบร้อย มีห้องน้ำห้องล้างมณฑลสมัยตีรั้วล้อมตึก มีให้ใครมาปะปน

พระวิลเลียมนี้มีฉายาว่า กบิลทุโธ เมื่อได้อุปสมบทแล้ว ทำการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานต่อไป ได้ยินว่าได้ธรรมกายเบื้องต้น ต่อมาได้ไปประเทศอังกฤษอีก มีผู้เลื่อมใสในพระกบิลทุโธมาก ต่อมาได้นำผู้ศรัทธามาวบวชอีก ๓ คน ล้วนแต่มีวิทย์ฐานะได้ปริญญาทั้งนั้น หลวงพ่อได้ให้อุปการะเป็นอย่างดี เรื่องอาหาร บริโภคไม่ผิดเคือง ได้ทำบประมาณไว้โดยเฉพาะ ตลอดถึงช่วย ค่าพาหนะเวลากลับยุโรปตามสมควร

ต่อมาเกิดความเข้าใจผิดกันขึ้น อันความเข้าใจผิดนั้น จะเป็นเพราะล่ำมก่อกวนให้เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นเพราะภิกษุฝรั่งนั้น ทำให้เกิดขึ้น ยังเอาเป็นความจริงไม่ได้แน่นอน จึงไม่สามารถจะเขียนลงได้ในโอกาสนี้ พระภิกษุฝรั่งและผู้เป็นล่ำมเข้าหาหลวงพ่อบอกสิทธิบางอย่าง

หลวงพ่อบอกชี้แจงให้เข้าใจอย่างไรก็ไม่ฟังเสียง ภิกษุเหล่านั้นได้ลุกออกจากที่ประชุมไป โดยไม่เคารพ ในฐานะเป็นอุปัชฌายะ ล่ำมคงไม่รับความเข้าใจให้ดี ได้ยื่นว่าล่ำมกับภิกษุฝรั่งนั้นได้ตกลงโครงการกันมาก่อนแล้ว จึงไม่ฟังเสียงหลวงพ่อ เมื่อเหตุการณ์เป็นดังนั้น ภิกษุฝรั่งก็พากันออกจากวัดปากน้ำไป และล่ำมก็ออกไปด้วย

ความไม่ราบรื่นเกิดขึ้นในวัดปากน้ำ เรื่องนี้อ้อฉาวอยู่พักหนึ่ง ทั้งล่ำมทั้งภิกษุฝรั่งได้เข้ามาหาผู้เขียนเรื่องนี้ เพื่อแจ้งสิทธิบางอย่างจึงจะยอมเข้าสำนักตามเดิม

หลวงพ่อบอกวัดปากน้ำท่านไม่เห็นด้วย และไม่ยอมรับข้อกติกาใดๆ ที่ทางล่ำมเสนอมา เมื่อล่ำมแสดงอาการแข็งแรงแรงไม่สำเร็จ ก็ต้องหลบหน้าไป พระฝรั่งพักอยู่ในประเทศไทยพอสมควร แล้วชวนกันกลับยุโรปในเพศบรรพชิต

ต่อมาพระภิกษุโศภิตได้กลับมาประเทศไทยอีก เพื่อขอแสดงอัศจรรย์โทษ โดยมานึกถึงความบกพร่องอันเกิดแต่ความเข้าใจผิดของตน

เวลานั้นเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีกำลังอาพาธอยู่ จึงไม่ยอมให้พระภิกษุใดเข้ามาพบ ตามเสียงพูดกันว่าหลวงพ่อาพาธครั้งนั้น เกิดแต่เสียใจเรื่องเอาพระฝรั่งไว้ไม่อยู่ อันความจริงนั้น ท่านอาพาธมาก่อนเกิดเรื่อง ท่านจะเสียใจอะไรในเรื่องเช่นนี้ เพราะท่านไม่ได้ก่อกำเนิด พวกนั้นเป็นผู้ก่อกำเนิดเอง

ได้ถามหลวงพ่่ว่าทำไมไม่ให้พระภิกษุใดเข้ามาพบ ท่านตอบว่า “เขาลูกจากที่ประชุมไปโดยไม่สำคัญในเราเลย แสดงอาการระถึงเช่นนั้นจะเลี้ยงกันได้อย่างไร เราก็ต้องจริงต่อเขาบ้าง มิฉะนั้นเขาจะดูหมิ่นพระพุทธศาสนา

การที่เราปฏิเสธไปเช่นนั้นแหละ จะสอนให้ฝรั่งรู้สึกตัวว่าต่อไปควรจะทำตนอย่างไรในภูมิของสมณะ เมื่อไปร่วมกับคนอื่นจะได้ไม่เอาแต่ใจของตน ถ้าเราขึ้นให้พบต่อไปก็จะมาเหยียบย่ำกันอีก ให้เขาเห็นความจริงของเราเสียบ้าง ไม่เช่นนั้นเสียเหลี่ยม”

พระภิกษุใดก็ตาม แม้จะพยายามเป็นอย่างดีแล้ว ก็ไม่ได้พบหลวงพ่ตามทีปรารถนา และได้กลับไปสู่ประเทศอังกฤษตามเดิม ได้ทราบข่าวจากยุโรปว่า พระภิกษุใดเสียใจมากต่อเหตุการณ์ และเวลานี้ก็สนใจในธรรมกายนั้นอยู่

ธรรมกายนั้นให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติเป็นมัตตจรรย จะเป็นคนเล็ก หรือผู้ใหญ่ ภิกษุหรือสามเณร เมื่อได้ปฏิบัติถึงขั้นก็ได้ธรรมกายเหมือนกัน

หลวงพ่อบอกพูดแก็ใครๆ ว่า เด็กคนนั้ันได้ธรรมกาย และชอบยกเด็กๆ ขึ้นอ้าง ลักษณะนี้เป็นอุบายวิธีให้ผูู้ใหญ่สนใจด้วย อาจนำไปคิดว้าเด็กๆ ยังปฏิบัติได้ ทำไมผูู้ใหญ่จะทำไมได้ คิดไปๆ ก็อาจเกิดอุตสาหะในการปฏิบัติธรรม หรือเกิดคววมละอายตัวเอง ที่ไมแสวงหาสารธรรมแก็ตน มัวแต่สะสมกิเลสเข้าไว้

หลวงพ่อบว่า “เมื่อได้ธรรมกายแล้ว ย่อมทำประโยชน์ได้ หลายอย่าง ถ้าจิตเป็นกุศล แม้โรคภัยไข้เจ็บก็ช่วยแก็ได้ ในเมื่อโรคนั้ันยังไม่เข้าชั้นอเตกิจฉา”

การใช้ธรรมกายแก็โรค หลวงพ่อบเคยพูดว้าแก็ได้จริง ถ้าได้ประกอบกันทั้ง ๒ ฝ่าย คือฝ่ายแก็และฝ่ายเจ้าทุกขั้มีความ เชื่อมั่นคง กล่าวคือต้องเรียนพระกัมมัฏฐาน ปฏิบัติธรรมด้วย เพื่อให้กระแผลจิตเชื่อมถึงกัน ลักษณะนี้มีหวังมาก

ที่ไมได้ผลก็เนื่องด้วยผูู้เจ็บไมพยายามทำพระกัมมัฏฐาน ทางเชื่อมไม่ถึงกัน แต่ถึงอย่างนั้ันก็มีผลบ้างในเมื่อโรคนั้ันยังอ่อน และท่านพูดว้าถึงไมหายก็จะเป็นไร เราไมได้เรียกค้ำรักษาเอาแก็ใคร ช่วยด้วยเมตตา อย่างน้อยคนเจ็บก็จะต้องได้ควมรู้วิธีปฏิบัติ ธรรม หรือเข้าใกล้พระรัตนตรัยพอสมควรแก็อุปนิสัย ท่านพูดว้าที่หายก็มาก ที่ไมหายเพียงแต่บรรเทาเป็นครั้งคราวก็มี

พูดถึงวิธีแก็โรค ผูู้เขียนได้พบกับนักเรียนแพทย์คนหนึ่ง ซึ่งเขาสนใจในวิชาของหลวงพ่อบ ระหว่างเป็นนักเรียนแพทย์ปี ปลายๆ เขาได้รักษาพยาบาลคนไข้ผูู้หนึ่ง คนไข้ນั้ันเจ็บปวดมาก

หมดทางแก้ไข เขาได้ตัดสินใจพูดกับเพื่อนๆ ว่าประเดี๋ยวจะแก้ไขให้หายขอเข้าไปในห้องสักครู่ก่อน

นักเรียนแพทย์คนนั้น เข้าห้องทำสมาธิจิตตามหลักของวัดปากน้ำ สักครู่ใหญ่ๆ ต่อมาคนป่วยสงบจากความเจ็บปวด พวกเพื่อนนักเรียนแพทย์ด้วยกันแปลกใจ ถึงผู้เข้าสมาธิเองก็แปลกใจ และภูมิใจในการกระทำของเขา ได้ถามว่าทำไมจึงกล้าเช่นนั้น

ตอบว่าสงสารคนเจ็บไม่รู้จะช่วยให้ได้อย่างไร ไม่มีทางอื่นก็ลองดูและยังได้พูดต่อไปว่า เขาได้เห็นตนเองว่า เมื่อชาติก่อนเขาเคยเป็นนักบวชมาเหมือนกัน นักเรียนแพทย์คนนี้ตามปกติชอบวัดและพิธีทางศาสนาตั้งแต่พูดชัด มีการทำบุญประจำปี เด็กคนนี้ได้อาราธนาศีลพระปริตรเสมอมา และอาราธนาได้อย่างไม่กระดากอายเลย การเรียนดี สำเร็จปริญญาแพทย์โรงพยาบาลศิริราชเมื่ออายุได้ ๒๑ ปี

มีคนโดยมากสงสัยในเรื่องเด็กๆ ได้ธรรมกาย คิดดูหมิ่นว่าผู้ใหญ่ยังปฏิบัติเข้าไม่ถึง ทำไมเด็กๆ จะมาได้ ต่อมาก็ต้องเชื่อเหตุที่เชื่อนั้น วันหนึ่งมีผู้นำเด็กพอคลานได้อย่างแข็งแรงมาขอให้ตั้งชื่อ เด็กคนนั้นขนาดหนัก เห็นอะไรจะต้องคลานไปจับขว้างจนได้ ผู้เขียนเรื่องนี้ได้ส่งของหนังสือให้เล่น ๑ ซอง แต่อยากจะล้อเด็กนั้นด้วย ส่งให้แล้วจับตั้งไว้ข้างหนึ่ง คณะเด็กฉลาดไม่หลุดจากมือเรา เด็กน้อยคว่ำของอีกด้านหนึ่งไม่ยอมปล่อยให้ตกลงกระดากของขาดติดมือไป ขึ้นชื่อว่ากระดากของจดหมายก็ออกจะเหนียวอยู่บ้าง ถึงดังนั้นเด็กไม่ยอมปล่อยให้กระดากขาดติดมือไป

จึงประหวัดถึงคำหลวงพ่อบอกว่า เด็กได้ธรรมกายนั้นอาจเป็นจริง เพราะว่าเด็กๆ มีอารมณ์ไม่ฟุ้งซ่าน คืออารมณ์ต้องการ อะไรก็ปักใจตั้งใจลงไปไม่ยอมทิ้ง จะเอาให้ได้ ถ้าแย่งของไปจากมือ ต้องร้องไห้เอาของนั้นคืนเสมอ

อนึ่งเมื่อผู้ใหญ่สอนอะไรเด็กๆ มักจะจดจำและทำตาม เด็กปฏิบัติธรรมก็มีทางจะได้ธรรมกายเหมือนหลวงพ่อบอกท่านพูดไว้ ใครเล่าจะพิสูจน์ เพราะผู้ใหญ่จะลดตัวและทำความรู้สึกเหมือนเด็กไม่ได้

การสร้างพระพุทธรูปผง

เมื่อการสร้างโรงเรียนปริยัติธรรมเริ่มขึ้น หลวงพ่อได้สร้างพระพุทธรูปเป็นพระพิมพ์เล็กๆ ครั้งแรก ๘๔,๐๐๐ องค์ ผสมด้วยผงและสรรพดอกไม้หอม มีดอกมะลิเป็นต้น ที่ได้บูชาพระประจำเข้าเย็นและนำออกตาก ได้มาผสมกับผง พิมพ์เป็นพระแจกแก่ผู้มาร่วมการกุศลในวัดนั้น ปรากฏว่าเป็นที่นิยมของประชาชน เพราะหลวงพ่อกำหนดเข้าสมาธิปลุกเสกด้วยตนเอง และรวมศิษย์ที่ได้ธรรมกายช่วยบรรจุอิทธิฤทธิ์อันเกิดแก่กรรมกาย ช่วยกันทำเป็นเวลาแรมปี

การแจกนั้น มิใช่ให้ผู้ใดนำออกไปนอกวัด และมีได้ลงแจ้งความชักชวนเป็นใบปลิว วัดปากน้ำทำอย่างเงียบ รู้กันเป็นภายใน เกิดความนิยมภายในก่อน แล้วข่าวว่าหลวงพ่อกำพระผงก็แพร่หลายไป มีผู้มารับกันคับคั่ง วันหนึ่งเป็นจำนวนร้อยๆ หลวงพ่อเป็นผู้แจกเอง ผู้รับนั้นคือคนมาทำบุญที่วัด เมื่อบริจาคแล้ว เอาใบเสร็จไปถวายหลวงพ่อก่อน หลวงพ่อก็ให้พระ ๑ องค์ ประสิทธิ์ประสาทให้ตามพิธีของท่าน

ตามต่างจังหวัดเดินทางมาเป็นหมู่ โดยทางเรือเมล์บ้าง โดยเอาเรือแท็กซี่มาเป็นคณะบ้าง มีพระภิกษุนำมาบ้าง ครั้งแรกๆ คนแน่นวัด ถ้ามาผิดเวลาต้องรอตั้งวันจึงได้รับพระที่ตนต้องการ พวกมารับพระนั้นไม่ได้พูดกันว่ามาเช่าพระ แต่พูดกันทุกคนว่ามารับ “ของขวัญ”

เมื่อออกแจกเป็นของขวัญไม่ช้า วันหนึ่งมีผู้มารับพระของขวัญมีจำนวนถึง ๑,๕๐๐ คนเศษ ที่ทราบจำนวนดังนี้ โดยนับใบปวารณาที่ผู้มารับของขวัญทำไปถวายแทบทุกวัน ต้องสิ้นเวลาแจกนับเป็นชั่วโมงๆ แสดงความอัศจรรย์ในสมมติจิตอันเกิดแก่กรรมกายของหลวงพ่อดอกน้ำ

การนำพระออกไปแจกตามนอกวัดนั้น ไม่ได้เด็ดขาด ต้องมารับที่วัดปากน้ำและต้องรับจากหลวงพ่อด้วย จึงจะพอใจ ใครๆ จะแจกแทนไม่ได้ แม้จะมีผู้อื่นแจกแทน ผู้ต้องการก็ไม่นิยม

ผู้จะรับของขวัญได้เพียงองค์เดียวเท่านั้น คือคนหนึ่งรับได้ ๑ องค์ จะฝากกันไปรับหลวงพ่อก็ไม่ให้ ใครรับไปแล้ว ถ้าทำหายจะมารับอีกหลวงพ่อก็ไม่ให้เหมือนกัน แม้จะทำบุญสักเท่าไรๆ ก็ไม่ให้อยู่นั่นเอง เว้นไว้แต่ไม่ทราบ

ที่ประหลาดยิ่งกว่านั้น ก็คือว่าใครทำบุญมากๆ เช่น ๑,๐๐๐ บาท หรือ ๑๐,๐๐๐ บาท หลวงพ่อก็ให้พระเป็นของขวัญเพียงองค์เดียวเหมือนกัน ได้เคยถามท่านว่า เมื่อเขามาทำบุญตั้งพันบาท เช่นนั้น จะให้ของขวัญสัก ๕ องค์ ๑๐ องค์ ไม่ได้หรือ

หลวงพ่อดอกน้ำว่า **“พระของเรามีคุณภาพสูงยิ่งกว่าราคาใดๆ เงินพันบาท หมื่นบาทนั้นยังไม่สมกับคุณภาพของพระเสียอีก”**

แม้ท่านจะให้แก่ผู้ใดเป็นส่วนตัว ท่านก็ต้องบริจาค

ปัจจัยให้แก่วัดเหมือนกัน **ทั้งนี้ท่านถือว่าท่านทำให้แก่วัด มิใช่ทำเพื่อส่วนตัว จะเอาเปล่าๆ ไม่ได้** ชั่วโมงไม่ถึงปีพระผงจำนวน ๘๔,๐๐๐ ก็หมดไป หลวงพ่อต้องเข้าบริกรรมทำอีก เพื่อเป็นของขวัญแก่ประชาชน

เมื่อก่อนท่านจะมรณภาพ คือเวลากำลังป่วย ท่านสั่งให้ทำพระอีก และก็แจกด้วยตนเองเรื่อยมา กว่าแจกทั่วถึงกันวันหนึ่งๆ ต้องเสียเวลาแจกตั้งชั่วโมง

เมื่อหลวงพ่อยุ่หนัก ได้มอภาระ และประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่พระครูสมณธรรมสมาทาน (มหาเจี๋ยก) ศิษย์ท่านแจกต่อไป โดยท่านพิจารณาเห็นแล้วว่า จะทำหน้าที่แทนท่านได้ เวลาของขวัญต้องเป็นพระครูองค์นี้ องค์อื่นไม่มอบ

ที่ให้พระครูสมณธรรมสมาทานเป็นผู้แจกนั้น โดยท่านเห็นว่าได้ธรรมกายมาตั้งแต่เป็นสามเณร ได้ใช้สอยให้ถอนโรคแทนตัวท่าน ทำงานได้ผลดีเป็นที่พอใจหลวงพ่อ มีความเชี่ยวชาญในทางสมาธิอยู่มาก จึงมอบให้รับภาระนี้ต่อมา พระที่ให้เป็นของขวัญนี้เวลานี้ก็ยังมีแจก และมีคนไปรับทุกวัน

ความจริงในเรื่องคนเดียวให้องค์เดียวนั้น หลวงพ่อถือขลังมาก ผู้เขียนเรื่องนี้ได้เคยรับจากหลวงพ่อกับ ๑ องค์ และได้มอบเป็นของขวัญแก่เด็กผู้มาขอตั้งชื่อไป วันหนึ่งไปขอหลวงพ่อใหม่ ท่านไม่ยอมให้ บอกว่าต้ององค์เดียว ต่อมาไปพูดเลียบเคียง จะขออีกหลวงพ่อนิ่งเฉย ไม่ยอมตอบ เป็นอันไม่ให้แน่

ครั้งหนึ่งพูดกับหลวงพ่อกว่า จะเอาติดตัวไปตามหัวเมือง
ต่างๆ เมื่อใครต้องการจะได้ให้เป็นของขวัญต่อเขา

หลวงพ่อกว่าทำอย่างนั้นไม่ได้ พระของเรามีคุณภาพจริง
ผู้อยากได้ต้องมาเอง ถ้าเอาไปอย่างนั้นของดีก็กลายเป็นของเก้
ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส และพูดแถมท้ายว่า อย่กัลัวเลย
แปดหมื่นสี่พัน ๒ หน ก็ไม่พอแจก และก็เป็นจริงดังคำพูด
ของหลวงพ่อ

อาพาธ-มรณภาพ

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีเริ่มป่วย แต่ พ.ศ.๒๔๙๙ งานอย่างหนึ่งซึ่งได้ตั้งใจไว้ คือการฉลองโรงเรียนปริยัติ พ.ศ.๒๕๐๐ หลวงพ่อจะมีแจง หรือนิมนต์พระ ๒๕๐๐ องค์มาเจริญพระพุทธมนต์ จะถวายสำหรับคาวหวาน และสมณบริขารองค์ละชุด รวมเป็น ๒๕๐๐ ชุด แต่เพราะอาพาธมาขัดขวางเสีย ความคิดนั้นก็ไม่ได้ปรากฏเป็นความจริง นับว่าเป็นโชคร้ายของวัดปากน้ำอย่างมหันต์ ซึ่งถ้าหลวงพ่อไม่อาพาธ วัดจะได้ทุนเป็นค่าภัตตาหารอีกเป็นจำนวนมาก

ตั้งแต่เริ่มอาพาธมาได้รับความสะดวกในการอุปถัมภ์และพยาบาลทุกอย่าง ไม่มีอะไรขัดข้องเลย มีพร้อมเท่าที่หลวงพ่อต้องการจนถึงมรณภาพ

ทุกครั้งท่านยิ้มรับแขก สนทนาปราศรัยพอสมควร แต่โดยมากเข้าเยี่ยมยาก เพราะหมอห้ามไม่ให้รบกวน เมื่อถูกห้ามบ่อยๆ คนเยี่ยมก็ห่างไป เพียงมาถามข่าวข้างนอกแล้วก็กลับ

ทุกอย่างชอบทำเอง เมื่อเวลาป่วยไข้ เช่น จะช่วยพยุงลุก พยุงนั่ง ไม่ชอบ ลูกนั่งเองเดินเอง สรงน้ำเอง ใครจะไปประคอง ไม่ถูกอภัยยศ เป็นเพราะกำลังใจแข็ง เมื่อลูกนั่งไม่ไหวจริงๆ เพราะอาพาธทวีขึ้น จึงยอมให้มีคนพยุงลูกนั่ง

ผู้เขียนเรื่องนี้ พยายามไปเยี่ยม ไปติดๆ กันบ้าง ห่างไปนานๆ บ้าง ซึ่งทั้งนี้แล้วแต่อาการของโรค ถ้าทราบข่าวว่าหนักมาก ก็หมั่นมา และการไปก็ไม่ได้บอกกำหนดแน่นอนแก่ใครๆ บางวันไปเช้า บางวันบ่าย บางวันเย็นค่ำ ทั้งนี้เพื่อจะสังเกตการณ์ว่า ภิภษุสามเณรเอาใจใส่ต่อหลวงพ่อย่างไร ได้ทราบว่าจะจัดเป็นเวรมาปฏิบัติทุกวัน พวกมาเจริญกัมมัฏฐานต่างหาก

วันหนึ่งพอไปถึงที่พักของหลวงพ่อ มีพระเวรมาแจ้งก่อนว่า หลวงพ่อออกมารออยู่นานแล้ว จึงพูดว่า “ฉันไม่เคยบอกแก่ใครว่าจะมา พวกคุณไปโกหกหลวงพ่อไว้หรือว่าฉันจะมา”

พระเวรตอบว่า “ผมก็ไม่ทราบ แต่หลวงพ่อสั่งให้จัดอาสนะไว้รับพระเดชพระคุณด้วยวาจา “จัดที่ไว้ ธรรมดิลกจะมา” ท่านสั่งดังนี้ไม่พลาดสักคราวเดียว ถ้าหายไปนานก็พูดขึ้นลอยๆ ว่า “ธรรมดิลกวัดโพธิ์ไม่อยู่”

หลวงพ่อต้องอยู่โรงพยาบาลสงฆ์ ๒ ครั้ง ไปทำการผ่าตัดโรคไส้เลื่อนที่โรงพยาบาลศิริราช ๑ หน ทั้งโรคเก่าโรคใหม่มาซ้ำเติม ความหวังในชีวิตก็มีแต่สิ้นเข้า

ท้ายเดือนมกราคม และต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ ติดต่อกัน ผู้เขียนเรื่องนี้ไปทำการควบคุมการตรวจนักธรรมในภาค ๗ ประจำ พ.ศ.๒๕๐๑ งานนี้ได้ตรวจข้อสอบนักธรรมรวมแห่งเดียวกัน ๘ จังหวัด งานเสร็จสิ้นลง วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ คิดว่าจะ

อยู่ตากอากาศสัก ๒-๓ วัน เพื่อหาโอกาสเยี่ยมวัดต่างๆ ด้วย
เกิดสังหรณ์ใจถึงเจ้าคุณพระมวงคเณพมูณี จึงเดินทางกลับ วันที่ ๒
กุมภาพันธ์ ศกเดียวกัน ถึงวัดพระเชตุพน ๑๘.๐๐ น. มา โดยรถยนต์
รถวิ่งมาอย่างช้าๆ

รุ่งขึ้นวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ เวลา ๑๒.๐๐ น. โทรศัพทมาจาก
วัดปากน้ำแจ้งว่าหลวงพ่อกำลังนอนหลับแล้ว ขอให้รีบไปวัดปากน้ำ
ด่วน

ถึงวัดปากน้ำเวลา ๑๓.๐๐ น. เศษได้เข้านมัสการ หลวง-
พ่อมีอาการหอบ ทางวัดปากน้ำได้ตามหมอที่เคยประจำก็ไม่พบ
หลวงพ่อบรรเทาความรู้สึก มีแต่อาการหอบอย่างเดียว คุณหญิงชล-
ชั้นรพินิจมาเยี่ยมทนดูไม่ได้ ต้องไปตามหมออื่นมา หมอบอกว่า
หมดความรู้สึก เส้นโลหิตในสมองแตกแล้ว หมดความหวัง หมอ
ไม่ยอมทำอะไร เพียงแต่แนะนำให้อาบน้ำแข็งห่อผ้าวางไว้บนศีรษะ

เวลานั้นภิกษุสามเณรอุบาสิกอุบาสิกาแน่นห้อง ต่างมอง
ดูหลวงพ่อด้วยน้ำตา หน้าสลดหมดความหวัง หมอพยากรณ์ไว้
ว่าภายใน ๒๔ ชั่วโมง จะอยู่ได้เป็นอย่างดี หมอกลับไปแล้ว พวก
ศิษย์ก็ยังห้อมล้อมหลวงพ่อบริเวณนั้น เข้าใจว่าหลวงพ่อบรรเทา
หลวงพ่อบรรเทาหอบถี่ๆ หน้าขึ้นแล้วก็ค่อยๆ น้อยลงๆ วิญญาณ
ของหลวงพ่อบริเวณร่างกายอันทุพพลภาพนั้นไปด้วยอาการอันสงบ
และสงบอย่างสมภูมิของนักปฏิบัติ เวลา ๑๕.๐๕ น. ของวันที่ ๓
กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒

เสียงสะท้อนก็ระงมขึ้นในห้องที่หลวงพ่อมรณภาพ ทุกคนหน้าซีดสลด แม้น้ำตาไม่ออกทางลูกตา จะปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้ที่ไม่กลืนน้ำตาแห่งความสลดใจ

เมื่อแน่ใจว่าดับสนิทแล้ว ระวังทุกใบในวัดได้บันทึกเสียงขึ้น กลองก็ดังขึ้นเป็นอันรับรู้กันว่า เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีได้ละโลกนี้ไปสู่ปรโลกแล้ว ครู่ต่อมาภุคิฎฐิกหลังใหญ่เื่องแน่นไปด้วยภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา หน้าเศร้า น้ำตาคลอ บ้าง ทิ้งตัวลงกราบ บ้าง ยืนไหว้ บ้าง สะอื้นเอามือปิดหน้า เวลานั้นไม่มีเสียงพูด มีแต่เสียงสะท้อนและเงียบสงัด แสดงว่าหมดที่ฟังแล้วจนอวสานแห่งชีวิตของตน

การมรณภาพของหลวงพ่อเวลา ๑๕.๐๕ น. นั้น คล้ายกับว่าพระคุณท่านยังมีความกรุณาอยู่ เพราะยังให้เวลาดำริและติดต่อเรื่องจัดการศพได้เป็นเวลาสะดวกจริงๆ จะติดต่อกับใครสั่งการอย่างไรอันเกี่ยวแก่ศพ สำเร็จทุกทาง คล้ายกับว่าหลวงพ่อบีตทางสะดวกไว้ให้ เครื่องใช้สอยมีทุกอย่างทันสมัยประสงค์

ถ้ามรณภาพในเวลากลางคืนหรือใกล้รุ่ง ก็จะทำกันเดือดร้อนและหนักใจเพียงไร คิณนั้นเราพิมพ์การ์ด ออบน้ำศพเสร็จ จัดสถานที่ ตั้งศพเรียบร้อย เรียกอย่างไรได้อย่างนั้น และทันประกาศทางวิทยุและหนังสือพิมพ์

เพื่อความเรียบร้อย ในวันรุ่งขึ้น ได้จัดการให้ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาและชาวบ้านใกล้เคียง หรือห่างไกล ที่มาประชุมกันวันนั้น ได้อาบน้ำศพเสียก่อน ต้องจัดให้เข้าอาบน้ำศพคราวละ ๓ คนบ้าง ๔ คนบ้าง กว่าจะทั่วถึงสิ้นเวลากว่า ๒ ชั่วโมง

จัดการปลงศพและเปลี่ยนผ้าครองใหม่ ฉีดยารักษาศพ มิให้เน่าในวันนั้นเอง ได้สั่งให้เก็บศพของหลวงพ่อไว้ เพื่อบรรจุพระแจกแก่ชาวบ้านต่อไป แต่ได้สั่งเข้าไป มีผู้เก็บไปหมด จะหาเหลืออยู่สักเส้นหนึ่งก็ไม่ได้ ดีไปอย่างหนึ่งที่ไม่ต้องเก็บกวาดเอาไปทิ้ง ผู้ไม่ได้ก็พูดว่าจะรอเอากระดูกเมื่อเวลาเผา

ทำความสะอาดแก่ศพเรียบร้อยแล้ว ยกไปไว้ที่โรงเรียนชั้น ๓ เตรียมต้อนรับผู้จะมาอาบน้ำศพในวันรุ่งขึ้น คินนั้นภิกษุสามเณรแทบไม่ต้องจำวัด ทำงานกันคินยันรุ่ง เพราะต้องทำความสะอาดให้เรียบร้อยทั่ววัด ขนเก้าอี้เสื่อสาตอาสนะกันโกกลาง ไม่มีใครบ่นว่าเหนื่อย เต็มใจทำ กราบหลวงพ่อด้วยความเคารพ ดีที่มีภิกษุสามเณรมาก และพร้อมเพรียงกันกระทำ งานที่เต็มใจทำย่อมลุล่วงไปด้วยดี

รุ่งขึ้น วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ การอาบน้ำศพได้มีตั้งแต่ ๑ โมงเช้า พวกกันมาเป็นสายๆ อาบกันไม่ขาดระยะ จนกระทั่งยกศพใส่หีบเวลา ๑๗.๐๐ น. ล่วงแล้ว ที่มาไม่ทันกันนับจำนวนหลายร้อย สมเด็จพระสังฆนายกได้กรุณาประกอบพิธีเอาน้ำพระราชทานอาบศพและเป็นประธานตลอดพิธี

ศพหลวงพ่อบรรจุแล้วในหีบทองของหลวง ที่พระราชทาน ให้เป็นเกียรติยศแก่หลวงพ่อ และได้ประดิษฐานอยู่มุมด้านตะวันออกของโรงเรียน ประดับตกแต่งด้วยเครื่องสักการะอันงดงาม เวลากลางคืนมีสวดพระอภิธรรม เป็นการกุศลตามประเพณีนิยม มีผู้มาเยี่ยมคิณละมากๆ เป็นจำนวนร้อย และได้รับเป็นเจ้าของภาพสวดทุกคืน คิณละ ๑ เจ้าภาพตั้งแต่วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ มา

การบำเพ็ญกุศลเช่นนั้น ได้ติดต่อกันถึงเดือนมิถุนายน ๒๕๐๒ แล้วล้วนแต่มีผู้เต็มใจมาขอเป็นเจ้าของทั้งสิ้น บางคืนก็มีสวด ๒ สำรับ บางสัปดาห์ก็มีพระธรรมเทศนา บางวันก็มีแจกอารธนาภิษุสามเณรมาสวดแจงหมดวัด

การบำเพ็ญกุศลเทศน์แจงนี้มีมาหลายคราวแล้ว

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

ชาตะ พ.ศ. ๒๔๒๗ มรณภาพ พ.ศ. ๒๕๐๒

สิริรวมอายุ ๗๕ โดยปีบวชอยู่ ๕๓ พรรษา

สำนักที่หลวงปู่เคยอยู่ คือ

๑. วัดสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
๒. วัดพระเชตุพน พระนคร
๓. วัดชัยพลษมาลา ธนบุรี
๔. วัดโบสถ์ นนทบุรี
๕. วัดปากน้ำ อำเภอภาษีเจริญ ธนบุรี

ชีวิตของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี มีที่สุดของชาตินี้อันถึงแล้ว รูปธรรม นามธรรมของพระคุณท่าน แสดงเป็นความจริงดังพระพุทธานุภาพที่ตรัสว่า

“รูป ชีรติ มัจฉานํ นามโคตตํ น ชีรติ”

“รูปร่างกายของสัตว์ทั้งหลายย่อมแตกสลายไป แต่นามและโคตร หาแตกสลายไม่”

ปฏิปทาของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี เจ้าของประวัตินี้ คือ

ท่านสำรวมในปาฏิโมกข์เป็นอย่างดี ไม่ท้วงเรื่องใดๆ แม้จะมีอุบาสิกาเรียนกรรมฐานมาก ท่านก็ระวังเรื่องที่แจ้งและที่ลับ ใครมาหาสู่ มีภิกษุสามเณรประจำ หรือมิฉะนั้นก็ ไวยาวัจกร หรือมิฉะนั้นก็มีนักปฏิบัติธรรมอยู่ใกล้ ห้องนอน มีภิกษุประจำอยู่ใกล้

อุบาสิกาอยู่เขตหนึ่งต่างหาก มีรั้วกัน ห้องหนึ่งๆ มีหลายคน มีหัวหน้าควบคุม

ภิกษุสามเณร อุบาสิกา ห้ามติดต่อกัน ถ้ามีกิจจำเป็นต้องติดต่อกัน ต้องขออนุญาตและต้องมีเพื่อนไป

ไม่ติดในลาภ ไม่ยอมแรมคืนที่อื่นเกี่ยวแก่การนิมนต์ แม้ใกล้เคียงก็ไม่รับนิมนต์ง่ายนัก ที่ไม่รับนั้นเพราะในวัดมีเจ้าภาพเลี้ยงพระ เปลี่ยนหน้ากันมาทุกวัน สมควรจะต้องรับก่อน และเป็นห่วงนักปฏิบัติ

การสงเคราะห์เรื่องส่วนตัวไม่ขัด แต่เงินวัดมอบให้กรรมการดำเนินงาน ไม่ยอมรับรู้ แล้วแต่กรรมการ

ใครร้ายป้ายสีท่าน เมื่อทราบหลวงพ่อบอกว่า

“ช่างเถิดเขาตีเตียนเรา ตีกว่าเราตีเตียนเขา การที่
เราถูกตีเตียนนั้น เพราะเราทำงานก้าวหน้าไป”

ชอบการศึกษาเป็นที่ ๑ แม้วัดเดียวกัน มีทั้งนักศึกษาพระ
ปริยัติ ทั้งนักศึกษาก็มัธยมศึกษา และก็อยู่ร่วมกันโดยปกติสุขได้.

เกิดมาว่าจะมาหาแก้ว
พบแล้วไม่ทำ จะเกิดมาทำอะไร

อ้ายที่อยู่ยกมันแก้หลอก

อ้ายที่หยอกมันแก้ลวง

ทำให้จิตเป็นห่วงเป็นใย

เลิกอยากลาหยอก รีบออกจากกาม

เดินตามขันธุ์สามร้อยไป

เสร็จกิจสืบทก ไม่ตกกันดาร

เรียกว่านิพพานก็ได้

